

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

**Ochrana dobré pověsti právnických osob podle občanského
práva v mediálním kontextu**

Diplomová práce

Josef Šachta

Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Praha, leden 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem v ní vyznačil všechny prameny, z nichž jsem čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 14. ledna 2010

Josef Šachta

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval a vyslovil uznání všem, kteří mi pomáhali při vzniku této práce, především panu prof. JUDr. Jiřímu Švestkovi DrSc., za vedení mé diplomové práce a cenné rady, které mi poskytnul.

V Praze dne 14. ledna 2010

Josef Šachta

Obsah

1. Úvod	3
2. Ochrana osobnosti FO	7
3. Právnícká osoba jako subjekt práv	15
4. Název právnické osoby a jeho ochrana	17
Ochrana názvu práv. osoby podle občanského zákoníku (§19b odst. 2).....	19
Zásah do ochrany názvu právnické osoby.....	19
Prostředky soudní obrany	20
Obchodní firma a práva k ní podle obchodního zákoníku.....	20
Další možnosti ochrany názvu právnické osoby	21
5. Definice dobré pověsti a práva na dobrou pověst.....	22
Dobrá pověst obecně:	22
Dobrá pověst z ekonomického hlediska:	22
Dobrá pověst z právního hlediska	23
Vznik a trvání dobré pověsti z právního hlediska	25
6. Historie ochrany dobré pověsti.....	27
Období první republiky (1918 - 1938)	28
Zákonná úprava tisku.....	29
Období let 1948-1989.....	30
Období po roce 1989	31
7. Ochrana dobré pověsti právnické osoby.....	33
7a. Ochrana dobré pověsti podle občanského zákoníku.....	33
7a1 Právo na ochranu dobré pověsti právnické osoby v rámci občanského práva ..	33
7a2 Předmět: Dobrá pověst.....	36
7a3 Zásah do dobré pověsti právnické osoby	36

7a4	Subjekty ochrany.....	39
7a5	Odpovědnost.....	45
7a6	Prostředky ochrany proti zásahu do dobré pověsti právnické osoby	46
7b.	Ochrana dobré pověsti právnické osoby podle obchodního zákoníku (513/1991 Sb.)	53
7c.	Ochrana dobré pověsti právnické osoby podle trestního zákoníku (40/2009 Sb.)	59
7d.	Ochrana dobré pověsti právnické osoby podle tiskového zákona a zákona o rozhlasovém a televizním vysílání	62
a)	Tiskový zákon (46/2000 Sb.)	62
b)	Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání (231/2001 Sb.)	66
8.	Příslušnost soudů při ochraně dobré pověsti právnické osoby	68
	Věcná příslušnost (zákon č. 99/1963 občanský soudní řád).....	68
	Místní příslušnost (zákon č. 99/1963 občanský soudní řád)	70
9.	Závěr.....	71
	Seznam zkratk.....	74
	Literatura:	75
	Summary.....	77

1. Úvod

Ve své práci jsem se rozhodl pojednat o ochraně dobré pověsti právnické osoby podle občanského zákoníku. K tomuto rozhodnutí mě vedla řada důvodů. Vždy jsem se zajímal o mediální právo a právní aspekty mediálního prostředí. Mediální oblast se u nás za posledních dvacet let v důsledku společenských změn zcela změnila, postavení médií ve společnosti značně zesílilo, tak jak je to obvyklé v západoevropských státech. Nechci zde podrobně rozebírat, jaké kladné a jaké záporné důsledky tato silná role médií přináší, na toto téma bylo publikováno již mnoho prací. Ve stručnosti lze však říci, že svoboda daná médiím k tomu, aby podporovala demokratickou diskusi, kritizovala společenské problémy, střežila demokratické principy a především umožňovala svobodné rozšiřování názorů v co největší pluralitě, je vykoupena tím, že média jsou schopná velice snadno a přitom velice intenzivně zasáhnout do velmi důležité hodnoty střežené každým demokratickým státem, totiž do práva na ochranu osobnosti.

Právní pojem ochrana osobnosti spojujeme především s ochranou všeobecného osobnostního práva fyzických osob. Já jsem ji však v předešlém odstavci použil ve významu širším, kdy pod tento pojem zahrnuji i právo právnických osob na ochranu jejich „osobnosti“. Právnické osoby jsou vedle fyzických osob druhým ze subjektů právních vztahů v našem právním řádu. Na rozdíl od osob fyzických jsou vytvořeny uměle, zákonem.

O tom, jak nesmírně důležitou je dobrá pověst pro právnické osoby, svědčí nepřímo velký rozvoj jednoho celého nového ekonomického oboru a sice public relations. Public relations, které můžeme do češtiny přeložit jako vztahy s veřejností, nebo styk s veřejností, se v poslední době staly i v České republice nezbytnou součástí strategického uvažování každé firmy. Praktická encyklopedie žurnalistiky charakterizuje public relations, pro něž se vžilo zkrácené označení PR, jako „cílevědomé a dlouhodobé působení na veřejnost ve smyslu ovlivňování názorů nebo veřejného mínění“.¹ Společnosti zaměstnávají své vlastní odborníky na PR nebo využívají služeb speciálních PR agentur. A to vše vlastně jen kvůli vytváření své dobré pověsti. Obor PR vznikl jako jakási odpověď právnických, ale i fyzických osob, na vzrůstající moc médií.

¹ Osvaldová, B., Halada, J. a kol: Praktická encyklopedie žurnalistiky, Praha: Libri, 2002, heslo public relations

Předešlý odstavec měl ukázat, jak důležitá je dobrá pověst podniku v současné ekonomice. V době, kdy už společnosti méně často přicházejí s převratnými objevy a díky takřka dokonalé informovanosti nejsou poskytovány výrobky či služby různých podnikatelů takřka k rozeznání, stává se často právě dobrá pověst, renomé nebo image oním rozhodujícím prvkem, který dělí na trhu úspěšné od neúspěšných.

Zúžení problematiky na podnikatelské subjekty by však bylo chybou, jakkoliv se jedná o častý jev v teoretické literatuře. Možná jej můžeme sledovat dokonce i v práci zákonodárce, který při úpravě věcné příslušnosti soudů vymezil poněkud nesystémově příslušnost krajských soudů pro ochranu dobré pověsti jen v obchodních věcech. Až do loňského roku však soudy přesto ustanovení aplikovali i pro věci neobchodní. O tomto problému se však podrobněji zmíním až v příslušné kapitole. Proti zúžení problematiky dobré pověsti jen na podnikatele se vyslovil mimo jiných také prof. JUDr. Petr Hajn DrSc. ve svém článku pro časopis Právo a podnikání. V něm upozornil na to, že „nepodnikatelé mohou být také různým způsobem „vtaženi“ do agresivní hospodářské soutěže podnikatelů. Naopak i podnikatelé - a také to se přehlíží - mohou být ve své konkurenční schopnosti ohrožováni chováním, jehož záměry jsou nesoutěžní.“²

Funkční právní systém by měl co nejvíce odpovídat reálné společenské situaci. Proto také český právní řád nabízí ochranu tak důležité hodnotě jako je dobrá pověst. Opět je ale třeba zdůraznit, že nutnost existence dobré pověsti nespočívá v jen výše popsanych „ekonomických“ důvodech, ale že existence dobré pověsti jako jednoho z osobnostních práv právnických osob ospravedlňuje také tendence zvýšit obecně ochranu práv právnických osob, a to nejen podnikatelů. Jak v prvním dílu svého Komentáře k občanskému zákoníku uvádějí autoři Fiala a Kindl: „Ochrana názvu a dobré pověsti vychází z potřeby podpořit základní znaky „osobnosti“ právnické osoby a zamezit jejich poškozování.“³

Je zajímavé, jak oblíbeným tématem je mezi teoretiky práva i studenty právnických fakult ochrana osobnosti fyzické osoby. Dokazuje to mnoho odborných prací na toto téma. Po roce 1989 se stalo dle mého názoru toto odvětví práva jedním z nejpopulárnějších i mezi laiky, především kvůli mnoha kauzám, které rozpoutala bulvární média. Velkým

² Hajn, P.. Ochrana právnické osoby podle §19b občanského zákoníku, Právo a podnikání 10/94

³ Fiala, J., Kindl, M., et al.: Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009

společenským fenoménem, v němž se uplatnila ochrana osobnosti, bylo také zveřejňování obsahu svazků StB a medializace lidí označených za spolupracovníky tajné komunistické policie. Narozdíl od atraktivního tématu ochrany osobnosti se ochraně dobré pověsti právnických osob věnuje relativně malé množství publikací i studentských prací.

Není třeba zastírat, že primárním pramenem, z něhož jsem vycházel při tvorbě své diplomové práce, byla jediná česká kniha věnující se obšírně tématu ochrany dobré pověsti, a sice kniha JUDr. Stanislava Devátého, Dr. a JUDr. Petra Tomana Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob. Tato kniha vyšla ve dvou vydáních, první je z roku 1999 a druhé z roku 2001. Od druhého vydání tedy uplyne letos již devět let a právě tento časový odstup vytvořil prostor pro můj vlastní malý příspěvek k danému tématu. A kromě toho také značně ovlivnil obsah mé práce, v níž se chci koncentrovat především právě na ty oblasti ochrany dobré pověsti právnických osob, které se v uplynulé dekádě jevily jako problematické nebo jejichž právní úprava doznala největších změn. Kromě toho jsem se snažil přistupovat k jmenované knize kriticky a tvrzení v ní obsažená jsem konfrontoval s poznatky z jiných publikací či ze soudní judikatury.

Jako zdroj informací aktuálních změn mi posloužila především judikatura, a to hlavně rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky (dále jen Nejvyšší soud) a Vrchního soudu v Praze (dále jen Vrchní soud). Z tohoto důvodu jsem se také osobně sešel se soudci Vrchního soudu v Praze JUDr. Jiřím Mackem a Mgr. Jiřím Čurdou, kteří se specializují mimo jiné na ochranu dobré pověsti právnických osob. Ti mě nasměrovali k relevantní judikatuře a poskytli i mnoho cenných informací o aplikaci zákonných ustanovení v praxi.

Vedle judikatury jsem také vycházel z aktuálních komentářů k občanskému zákoníku (viz seznam použité literatury).

Po prvotním prozkoumání informací k tématu jsem také dospěl ke třem problematickým otázkám, na jejichž zodpovězení jsem se ve své práci soustředil. Jsou to tyto otázky:

- a) Kdy by měly soudy přiznávat úspěšně žalujícím právnickým osobám vedle morálního zadostiučinění, také peněžitou satisfakci?
- b) Kdy se na zásah do dobré pověsti aplikují ustanovení obchodního zákoníku o nekalé soutěži a kdy občanského zákoníku o ochraně dobré pověsti právnické osoby?

- c) Které soudy jsou věcně příslušné pro řešení sporů týkající se ochrany dobré pověsti právnických osob v první instanci?

Ve své práci jsem vycházel ze stavu právního řádu České republiky k 1. 1. 2010.

2. Ochrana osobnosti FO

V práci věnující se tématu ochrany osobnostních práv právnické osoby, a zvláště pak její dobré pověsti, není možné se alespoň krátce nevěnovat institutu ochrany osobnosti fyzické osoby podle občanského práva. O důležitosti institutu ochrany osobnosti v moderním právním řádu nemůže být pochyb.

Na rozdíl od ochrany dobré pověsti právnických osob existuje v oblasti osobnostních práv osob fyzických poměrně rozsáhlé množství odborných textů, téma je jedním z oblíbených i mezi studenty, a tak se mu věnuje poměrně hodně studentských prací. Podle knihy Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob z roku 2001 byly již tehdy, tedy v roce 2001, právní instituty spojené s ochranou osobnosti poměrně jasně specifikovány v jednotlivých zákonech. K dané oblasti existuje také poměrně velké množství judikatury. Ochrana osobnosti fyzických osob také patří k jedné z mála právních oblastí, o níž se poměrně značně zajímá i laická veřejnost a která je skrze různé kauzy spojené s bulvárními médii často probírána ve sdělovacích prostředcích (i když o odborné úrovni těchto informací je samozřejmě možné pochybovat).

Ochrana osobnosti je specifickou částí soukromého práva. Ačkoliv svou materií není zdaleka tak rozsáhlá jako třeba oddíl věcných práv či závazkového práva, svou důležitostí stojí pravděpodobně na vrcholu. Právě pomocí ustanovení této části občanského práva poskytuje soukromé právo ochranu nejdůležitějším hodnotám naší společnosti. V soukromém právu navazuje institut ochrany osobnosti přímo na ústavní zakotvení základních lidských práv. Ústava již ve svém prvním článku prohlašuje Českou republiku za svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodě člověka a občana. Tato práva a svobody jsou pak dále konkretizována především v Listině základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb.) a v řadě mezinárodních smluv, které Česká republika ratifikovala (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva o právech dítěte, Úmluva o lidských právech a biomedicíně ad.). Všechny tyto smlouvy jsou součástí českého právního řádu a jsou nadřazeny zákonu. Důležitost a nejvyšší stupeň právní síly výše uvedených právních norem dokazují, jak vysoko řadí současná společnost tzv. euroatlantické civilizace ochranu lidských práv.

Konkretizace ochrany lidské osobnosti je provedena v občanském zákoníku, konkrétně v části „ochrana osobnosti“, § 11 až 16. Zmiňuje se o ní však již §1, který v prvním odstavci říká: *„Úprava občanskoprávních vztahů přispívá k naplňování občanských práv a svobod, zejména ochrany osobnosti a nedotknutelnosti vlastnictví,“* a také §2: *„Občanský zákoník upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob, majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i vztahy vyplývající z práva na ochranu osob, pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony.“* To, že úprava ochrany osobnosti je vlastně promítnutím ústavních principů do občanského práva, dává tomuto právnímu institutu výjimečné postavení. Jako doklad toho lze uvést například rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2001⁴. Podle něho právo na ochranu osobnosti nelze fyzické osobě odepřít pro rozpor s dobrými mravy. V odůvodnění tohoto rozsudku určil nejvyšší soud jednoznačnou nadřazenost práva na ochranu osobnosti, jakožto práva ústavně zajištěného, nad §3 odst. 1 obč. zák., který stanovuje, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Občanskoprávní úpravu ochrany osobnosti označil za důležité rozvedení příslušných ustanovení Listiny základních práv a svobod, která zakotvuje ochranu osobnosti jako základní lidské právo. Tento závěr je samozřejmě problematický, neboť ústavně zajištěna jsou i další práva vyplývající z občanskoprávních vztahů, a tímto pojetím by byl §3 obč. zák. v rámci občanského zákoníku značně oslaben.

Právo na ochranu osobnosti je v občanském zákoníku chápáno jako jednotné právo (tzv. všeobecné osobnostní právo), v jehož rámci existují dílčí osobnostní práva odpovídající dílčím osobnostním hodnotám (jako např. život, zdraví, jméno, důstojnost, projevy osobní povahy).

Může nastat případ, kdy dojde k jakési hraniční situaci mezi zásahem do dobré pověsti právnické osoby a zásahem do osobnostních práv fyzických osob. Například pokud se objeví difamující tvrzení obviňující představitele jedné právnické osoby z nezákonného jednání. V těchto případech je možné uplatnit obě žaloby nezávisle na sobě, neboť právo na ochranu osobnosti a právo na ochranu dobré pověsti jsou dvě na sobě nezávislá práva. K případu zásahu do osobnostních práv více fyzických osob najednou je možné jmenovat rozhodnutí Nejvyššího soudu, v němž soud potvrdil, že neoprávněným zásahem může být porušeno právo na ochranu osobnosti více občanů. Potom mají všichni současně nebo každý z nich zvlášť právo obrátit se svou žalobou na soud. Je však důležité, aby u každého

⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 52/2001

z nich šlo o právo, které mu náleží jako fyzické osobě a které je tedy chráněno §11 a §12 obč. zák.⁵

Předmět ochrany: Všeobecné osobnostní právo

Jak již bylo řečeno, všeobecné osobnostní právo má svůj základ v Listině základních práv a svobod. Autoři knihy Ochrana osobnosti ho definují jako právo patřící nerozlučně každé fyzické osobě jako individualitě a suverénu (rys všeobecnosti), jehož předmětem jsou nehmotné hodnoty lidské osobnosti v jejím celku, neboli v její fyzické (tělesné) a morální jednotě (rys osobnostní).⁶ V rámci tohoto všeobecně osobnostního práva existuje řada dílčích osobnostních práv, jimiž jsou například právo na ochranu života, zdraví, soukromí, jména, projevu osobní povahy. Z hlediska zaměření své práce bych se blíže chtěl věnovat právu na ochranu občanské cti a lidské důstojnosti.

Právo na čest a důstojnost

Z jednotlivých dílčích osobnostních práv je pro účely této práce zajímavé především právo na čest a důstojnost fyzické osoby, neboť právě v něm můžeme spatřovat paralelu s ochranou dobré pověsti právnické osoby.

Podle knihy Ochrana osobnosti podle občanského práva je čest hodnotou, jejíž povaha je blízká tělesné integritě. Tím měli autoři na mysli, že obsah práva na čest se vyčerpává především ve svém negativním obsahu, tedy v právu bránit se proti neoprávněným zásahům do své cti. Vedle toho samozřejmě stojí právo užívat a nakládat se svou ctí, to však se ve skutečnosti jen těžko projeví jako konkrétní právní úkon.⁷

Ctí fyzické osoby ve smyslu §11 obč. zák. je myšlena čest konkrétní fyzické osoby, která je výrazem úcty, uznání a ocenění, jež tato osoba požívá pro své postoje a chování u ostatních členů společnosti. Čest není vrozeným, nýbrž nabytým atributem fyzické osoby.⁸

⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 416/2002

⁶ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha a.s., 2004, str. 17

⁷ Knap Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha a.s., 2004, str. 310

⁸ Herczeg, J.: Meze svobody projevu. Praha: Nakladatelství Orac, 2004

K porušení práva na čest a důstojnost může dojít různými způsoby, např. slovem, písmem, obrazem, ale i gesty dehonestující povahy. Není důležité zavinění, odpovědnost za zásah je tak jako u všech osobnostních práv objektivní.

Zásah do osobnostních práv fyzické osoby

Vzhledem k různorodosti jednotlivých osobnostních práv fyzických osob jsou stejně různorodé varianty zásahů do těchto práv. Pokud se zaměříme pouze na výše popisované právo na čest a důstojnost fyzické osoby, můžeme za typickou formu zásahu do tohoto práva považovat difamující sdělení, které je veřejně šířeno. Tato sdělení můžeme rozdělit na skutková tvrzení a hodnotící úsudky. Skutková tvrzení mohou být způsobit zásáhnout do osobnostních práv fyzická osoby i tehdy, když jsou pravdivá, například v situaci, kdy poruší právo na ochranu soukromí. I pokud k porušení práva na ochranu soukromí nedojde, může být pravdivé skutkové tvrzení shledáno jako zásah do práva na občanskou čest fyzické osoby, náš právní řád tuto možnost nevyklučuje. Obecně platí, že „porušení práva na čest může být způsobeno jen takovými skutkovými tvrzeními, která jsou objektivně způsobit újmu na cti dotčeného subjektu v očích ostatních fyzických osob, a tedy působit difamačně.“⁹ Jaké tvrzení může působit difamačně záleží na konkrétním čase, místě i společenském okruhu, v nichž k zásahu dojde. Kritické soudy je třeba rozlišovat. Obecně lze říci, že kritika společensky žádoucí a tedy přípustná, je kritika věcná, přiměřená a konkrétní. Jako nejdůležitější kritérium je však spatřováno, zda kritika má společensky uznávaný cíl a zda její obsah i forma odpovídají tomuto cíli.¹⁰ Pokud jsou určitá sdělení napadena u soudu jako difamující, je na autorovi těchto sdělení, aby dokázal jejich pravdivost (tzv. důkaz pravdy), což může vyloučit jejich neoprávněnost.

Dále bych se chtěl zmínit o několika konkrétních případech různých forem zásahu:

U fyzických osob platí, o čemž bude pojednáno i v souvislosti s právními osobami dále v mé práci, že není možné zasáhnout do osobnostních práv podáním směřujícím k správním úřadům nebo soudům, s cílem upozornit na protiprávní skutečnost, nebo nechat prošetřit určitou situaci, u níž podatel nabyt dojmu, že není v souladu se zákonem. Jak u problematiky ochrany osobnosti, tak u ochrany dobré pověsti je tento názor judikován

⁹ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha a.s., 2004, str. 313

¹⁰ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha a.s., 2004, str. 316

soudy (u ochrany dobré pověsti právnické osoby se jedná o rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 376/2007, viz dále v textu). V případě ochrany osobnosti fyzické osoby například v rozhodnutí Nejvyššího soudu pod sp. zn. 28 Cdo 95/2002. „Neoprávněným zásahem do práv chráněných §11 a násl. obč. zák. nejsou projevy, které podle obsahu, formy a cíle je možné považovat za upozornění, podněty nebo žádosti o objasnění a prošetření určitých okolností, byly-li učiněny v prostředí oprávněném věc řešit. Neoprávněnost zásahu je vyloučena tehdy, došlo-li k zásahu v rámci úředního jednání a jestliže zásah nevybočil z rámce daného platnými předpisy.“ Podobné je to s výpovědí svědka, kde Nejvyšší soud uvedl „, jestliže svědek, řídící se povinnostmi svědka uloženými, v trestním řízení vypoví, že má za to, že se někdo dopustil trestné činnosti, nejde o neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti.“¹¹

V souvislosti s tím platí, že ani úřad nemůže způsobit zásah do osobnostních práv svým rozhodnutím nebo nálezem, pokud svou činností tento úřad nepřekročí své pravomoci. Pokud se občan cítí rozhodnutím poškozen, musí se nápravy domáhat pomocí oprávněných rozhodnutí proti takovým rozhodnutím, ne žalobou na ochranu osobnostních práv. Toto opět platí jak pro fyzické, tak právnické osoby a v obou případech to bylo judikováno (ochrana osobnosti - rozhodnutí Nejvyššího soudu 28 Cdo 95/2002, ochrana dobré pověsti právnické osoby - rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 3 Cmo 19/2007).

Výše uvedené problematice a judikátům Nejvyššího soudu, které se týkají zásahů do osobnostních práv fyzické osoby v rámci jednání státních úřadů nebo v rámci komunikace s nimi, se věnuje soudce Nejvyššího soudu JUDr. Jiří Spáčil ve svém článku Nejnovější judikatura o ochraně osobnosti a dobré pověsti právnické osoby, který vyšel v Soudních rozhledech v roce 2003. Ve svém textu věnuje Spáčil poznámku tomu, o co se opírala rozhodnutí Nejvyššího soudu v daných případech. Byly to právní názory, zveřejněné ve sborníku z roku 1980. Autor vyjadřuje podle mého názoru oprávněnou pochybnost nad tím, zda je správné, aby soudy vycházely právě v oblasti ochrany osobnosti z rozhodnutí a názorů, které vznikly před rokem 1989, tedy v době, kdy osobnostní práva občanů byla státem spíše potlačována než chráněna. Sám Spáčil píše, že „oproti roku 1980 se vztahy občanů a státu naprosto změnily, a to zejména proto, že bylo opuštěno silně vrchnostenské pojetí státu, a také že význam ochrany osobnosti značně narostl v souvislosti s rozvojem svobody slova a se zavedením trhu do oblasti hromadných sdělovacích prostředků, které

¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 28 Cdo 795/2002

v rámci konkurenčního boje s odvoláním na účelově chápané právo na informace mnohdy nešetří práva, chráněná v §11 an.“¹² Bez ohledu na to, zda uvedená rozhodnutí byla správná, či ne, lze podle mého názoru souhlasit s tím, že v případě ochrany osobnosti by nemělo být vycházeno z právních pramenů doby totality.

Subjekty ochrany osobnosti fyzické osoby:

a) aktivní legitimace

Aktivně legitimovány jsou všechny fyzické osoby a pouze ony.

b) pasivní legitimace

Do práva na ochranu osobnosti může zasáhnout jak fyzická, tak i právnická osoba, včetně státu. Pokud fyzická osoba jedná za někoho (např. zaměstnanec v rámci svého povolání), je za zásah odpovědný ten, pro něhož daná fyzická osoba zásah vykonala. Výjimkou je tzv. exces, tedy situace, kdy fyzická osoba významně překročí meze svých pravomocí. K tomuto ovšem Nejvyšší soud judikoval, že „z mezi plnění úkolů právnické osoby nevybočuje každá činnost zaměstnance, jíž způsobil škodu a jež je trestným činem.“¹³

Prostředky ochrany

Prostředky ochrany osobnostních práv fyzické osoby jsou ve své podstatě shodné s prostředky ochrany proti porušení práva k názvu a na dobrou pověst osoby právnické. Můžeme je rozdělit na prostředky obecné, které je možné použít při porušení jakéhokoli subjektivního práva chráněného občanským zákoníkem. Mezi ně řadíme především svépomoc podle §6 včetně zvláštního druhu nutné obrany podle §418 odst. 2 obč. zák. a předběžný zákaz zásahu podle §5. Je možné sem řadit také ochranu poskytovanou soudem před zahájením řízení, prostřednictvím předběžných opatření, jiných žalob a žaloby na náhradu škody. Druhou skupinou jsou prostředky speciální, které slouží k ochraně proti porušené daného konkrétního práva. V případě ochrany osobnosti jsou upraveny v § 13 občanského zákoníku. Ten stanovuje následující tři speciální prostředky ochrany. Fyzická osoba se podle tohoto ustanovení může domáhat:

¹² Spáčil, J.: Nejnovější judikatura o ochraně osobnosti a dobré pověsti právnické osoby, Soudní rozhledy, 3/2003

¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu 28 Cdo 931/2002

- 1.) upuštění od neoprávněných zásahů (žaloba zdržovací)
- 2.) odstranění nepříznivých následků neoprávněných zásahů (žaloba odstraňovací)
- 3.) poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (žaloba satisfakční)

Přiměřené zadostiučinění lze fyzické osobě postižené zásahem do práva na ochranu osobnosti přiznat jen na její návrh. Přiměřenost požadovaného zadostiučinění posoudí soud, který při jeho určení není vázán návrhem uplatněným v žalobě.¹⁴ Tento závěr Nejvyššího soudu platí i pro ochranu dobré pověsti právnické osoby.

Rád bych se ještě krátce vrátil k jednomu z obecných prostředků ochrany osobnosti, a sice k využití institutu odpovědnosti za škodu. Ten je možné užít logicky jen tehdy, pokud zásah do osobnostních práv fyzické osoby škodu způsobí. Žaloba na náhradu škody je řazena mezi obecné prostředky ochrany, ačkoliv se jí věnuje § 16 obč. zák., tedy jedno z ustanovení věnovaných speciálně ochraně osobnosti. I podle knihy *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob* je však toto ustanovení na tomto místě nadbytečné, neboť podle § 420 an. obč. zák. odpovídá každý za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti.¹⁵ Podle § 442 zároveň platí, že není rozhodující, zda šlo o škodu skutečnou či o ušlý zisk. Právo na náhradu škody a právo na ochranu osobnosti jsou dvě samostatná práva, uplatnit nárok na náhradu škody je tudíž možné vedle speciálních prostředků ochrany podle § 13. To také znamená, že „náhrada škody se v těchto případech nesnižuje o případně vyplacené peněžité zadostiučinění.“¹⁶ Důležitým rozdílem mezi speciálními prostředky a žalobou na náhradu škody je však skutečnost, že u náhrady škody platí princip tzv. předpokládaného zavinění (§ 420 odst. 1 a 3). To znamená, že škody se zprostí ten, kdo prokáže, že ji nezpůsobil. Oproti tomu odpovědnost za zásah do osobnostních práv člověka je objektivní a nezáleží na zavinění. Velký akademický komentář od nakladatelství C. H. Beck uvádí také další dva rozdíly, a sice, že právo na náhradu škody přechází na dědice jako ostatní majetková práva (nejen tedy na osoby taxativně vymezené v § 15) a že se toto právo promlčuje podle § 106 obč. zák.

¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 822/2002

¹⁵ Devátý, S., Toman, P. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*, Praha: Linde Praha a.s., 2001, str. 35

¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 154/2007

Na závěr zbývá dodat, že také fyzické osoby se mohou domáhat ochrany svých osobnostních práv prostřednictvím dalších zákonů, především pak tiskového zákona, zákona o rozhlasovém a televizním vysílání, zákoníku práce a zákona o ochraně osobních údajů.

Jednou z cest ochrany proti obzvlášť závažným zásahům do všeobecného osobnostního práva pak bude využití trestního práva. To dosahuje ochrany osobnosti fyzické osoby působením přímo na osobu pachatele jako nositele zavinění formou ukládání trestů.

3. Právnícká osoba jako subjekt práv

Subjekty právních vztahů jsou buď fyzické, nebo právnícké osoby včetně specifické právnícké osoby, státu.

Za fyzickou osobu jsou považováni všichni lidé bez výjimky.

Právnícké osoby jsou právní subjekty uměle vytvořené zákonem, které zákon za právnícké osoby považuje nebo uznává a které vznikají na základě podmínek stanovených zákonem. V porovnání s fyzickými osobami právnícké osoby nejsou osobami v přirozeném smyslu. Vznikají, mění se a zanikají při splnění podmínek stanovených právními normami.

Rozlišujeme dva druhy právníckých osob, a sice korporace a nadace, popř. fondy. Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, zda je právní subjektivita přimknuta k osobám sdruženým v právnícké osobě (personální substrát), pak se jedná o korporace, nebo k majetku právnícké osoby, který smí být spravován jen ke stanovenému účelu (majetkový substrát). V tomto případě se jedná o nadaci či fond.¹⁷ Zvláštním druhem právnícké osoby je pak stát, který označujeme jako veřejnoprávní korporaci a který má v oblasti soukromého práva rovné postavení s ostatními subjekty. Občanský zákoník dělí právnícké osoby v §18 odst. 1 na sdružení fyzických nebo právníckých osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy a jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon. Všechny tyto entity se za splnění určitých podmínek mohou stát právníckými osobami. Tyto podmínky stanovuje zákon.

Všechny uvedené právní subjekty (tedy fyzické i právnícké osoby) mají právní způsobilost, tedy mají způsobilost mít subjektivní práva a povinnosti (§7 a §18 obč. zák.). Lze říci, že právě získání této způsobilosti vytváří z výše uvedených entit právnícké osoby. Způsobilost právníckých osob k právům a povinnostem je stejně jako u osob fyzických úplná, to však neznamená, že se vztahuje k totožným právům, což není ani z podstaty věci možné. Znamená to, že právnícké osoby mají způsobilost ke všem právům a povinnostem, které z povahy této entity přicházejí v úvahu.¹⁸ (Například z povahy právníckých osob je jasné, že nemohou mít právo na ochranu zdraví nebo práva z oblasti rodiny.) Díky tomuto vymezení však logicky není možné vytvořit kompletní katalog všech práv právníckých

¹⁷ Buguszak, J., Čapek J., Gerloch, A.: Teorie práva. Praha: Aspi Publishing, s.r.o., 2003, str. 121 an.

¹⁸ Frinta, O.: Právnícké osoby. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, str. 109

osob (stejně jako to není možné u osob fyzických). Tato práva mohou být omezena jen zákonem (§19a obč. zák.). Ve výsledku tak zákonodárce rozhoduje o tom, jaká práva a povinnosti můžou různé druhy právnických osob nést (ale činí tak pouze negativním vymezením).

Jedním z druhů těchto práv a povinností jsou také tzv. osobnostní práva. Ve vztahu k fyzickým osobám jsem se jimi zabýval v předchozí kapitole.

U právnických osob zná platný občanský zákoník pouze dvě osobnostní práva, a sice právo na ochranu názvu a na ochranu dobré pověsti. O těchto osobnostních právech právnických osob píše v kapitole čtvrté a sedmé.

4. Název právnické osoby a jeho ochrana

Název právnické osoby je jejím nejspíše nejdůležitějším identifikačním znakem. Podobně jako jméno a příjmení u fyzické osoby slouží k označení a zároveň odlišení své nositelky od ostatních právnických osob. Proto je nutný již kvůli tomu, aby se právnické osoby mohly vůbec pohybovat v právních vztazích. Typicky při uzavírání smluv je potřebné moci danou právnickou osobu lehce specifikovat a označit. K tomuto označení slouží mimo dalších znaků právnických osob, jako je například identifikační číslo v případě společností zapsaných v obchodním rejstříku, především právě jejich název. Název právnické osoby tvoří spolu se sídlem právnické osoby, její speciální subjektivitou a způsobilostí k úkonům pojmové znaky právnické osoby určené zákonem. Název je také součástí osobnosti právnické osoby a jako takový je nezczizitelný, není možné ho ani zastavit, ani umožnit jiné osobě jeho užívání.

Ze všech těchto důvodů je nezbytné, aby samotný název právnické osoby byl jasně určen již při jejím zřízení (§19b, odst. 1 obč. zák.), bez ohledu na to, zda je právnická osoba zřizována právem veřejným či soukromým. Zřízení právnické osoby probíhá písemnou smlouvou nebo zakládací listinou, pokud nestanoví zvláštní zákon jinak (§19 odst. 2 obč. zák.). Zřízení právnické osoby je třeba odlišit od jejího vzniku, který je spojen teprve s momentem zápisu do obchodního nebo jiného zákonem určeného rejstříku. To, že zákon vyžaduje, aby osoba měla svůj název vlastně ještě před jejím vznikem, je opodstatněno zákonným předpokladem, že právnická osoba může nabývat některá práva a povinnosti již před svým vznikem. Proto už v této fázi je nutné a bezesporu praktické, aby měla svůj název.

Právnická osoba musí mít pouze jediný název, jinak by identifikační funkce nemohla být naplněna. Má však možnost si zaregistrovat a poté užívat také cizojazyčné mutace svého názvu. Naopak si nesmí zaregistrovat zkratku nebo zkratky svého jména, protože to by vedlo k zakázanému dvojímu označení právnické osoby. Neoficiální názvy, například právě zkrácené formy, mohou právnické osoby užívat pouze tehdy, nečiní-li úkony vedoucí ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností. Jindy, například v reklamě, je to možné, ale nesmí tím porušit právo na ochranu názvu jiné právnické osoby. Podle Komentáře k občanskému zákoníku od autorů Fiala, Kindl a kolektiv by „právnická osoba měla používat svůj název při právním jednání pokud možno přesně a nezkráceně. Podle

judikatury však nepřesné použití názvu nezpůsobuje neplatnost daného právního úkonu, pokud je ten, kdo jej činí, bezpečně identifikovatelný.“

Zřizovatelům je při výběru názvu právnické osoby dána v podstatě naprostá volnost s několika výjimkami:

1. Jak již bylo několikrát zdůrazněno, každý název musí identifikovat jednu určitou právnickou osobu. Právnické osoby mají právo na to, aby jejich název byl jedinečný. Žádná právnická osoba proto právě nesmí narušit ochranu názvu jiné právnické osoby, tak jak to stanovuje § 19 b. odst. 2. Název by neměl být zaměnitelný s názvem jiné právnické osoby.
2. Některé slova jsou v názvu právnických osob vysloveně zakázána zvláštními právními předpisy (např. zákon č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech), jsou to především označení právních forem, jako je nadace či obecně prospěšná společnost, zakázána jsou však také slova jako banka, burza či spořitelna. Naopak v názvech některých společnostech se jejich právní forma naopak objevit musí (např. právě nadace).
3. Název musí splňovat některé obecné požadavky. Musí být srozumitelný, přiměřený poměrům právnické osoby, nesmí působit klamavě.

Otázku názvu právnických osob řeší také některé další zákony. Zde bych chtěl jmenovat především obchodní zákoník, který pracuje s termínem obchodní firma. Obchodní firma, termín, který užívá obchodní zákoník ve svých § 8 - 12, je označení užívané podnikající fyzickou nebo právnickou osobou, pod níž je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Mezi právní úpravou obchodní firmy a názvu je stejně jako mezi celými zákoníky poměr speciality a subsidiarity.

Během existence právnické osoby může dojít ke změně jejího názvu. Jelikož je určení názvu povinnou součástí zakládacích dokumentů každé právnické osoby a název je také hlavním identifikačním znakem, je nutné změnit právě příslušné zakládací dokumenty a zároveň oznámit změnu názvu příslušnému rejstříku, do jehož evidence právnická osoba spadá.

Ochrana názvu práv. osoby podle občanského zákoníku (§19b odst. 2)

Jak jsem již uvedl, právnické osobě přiznává české občanské právo v zásadě pouze dvě osobnostní práva. Jedním z nich je právo právnických osob na ochranu jejich názvu. Toto právo je absolutní, působící erga omnes. Trvá pouze po dobu existence právnické osoby, po jejím zániku se název stává volným, není zde tedy analogie s posmrtnou ochranou fyzických osob dle § 15.

Občanský zákoník v § 19b odst. 2 uvádí: „*Při neoprávněném použití názvu právnické osoby je možné se domáhat u soudu, aby se neoprávněný uživatel zdržel jeho užívání a odstranil závadný stav; je možné se též domáhat přiměřeného zadostiučinění, které může být požadováno i v penězích.*“ Toto jedno ustanovení upravuje celou problematiku ochrany názvu právnické osoby a vztahuje se také na ochranu dobré pověsti, o čemž bude pojednáno dále.

Zásah do ochrany názvu právnické osoby

Podle Velkého komentáře od nakladatelství C. H. Beck jsou dvě typická deliktní jednání, jimiž může dojít k neoprávněnému použití názvu právnické osoby.

Prvním z nich je situace, kdy si jiná osoba zvolí název zaměnitelný s názvem poškozené právnické osoby. V tomto případě je protiprávnost postavena na zaměnitelnosti dvou názvů. Přitom nemusí jít vždy o přesnou nápodobu názvu, ale také o užití jeho charakteristické části. Z hlediska nezaměnitelnosti obchodního jména právnických osob není postačující uvedení jiného sídla, jestliže podnikají v tomtéž oboru nebo oborech zaměnitelných v hospodářské soutěži. Přitom není rozhodné, zda jsou tyto činnosti skutečně vykonávány. Existencí dvou právnických osob se zaměnitelným názvem, by název právnické osoby ztratil svou identifikační funkci. Možné je také úmyslné zneužití podobnosti například v rámci nekalé soutěže podle obchodního zákoníku, ale i mimo hospodářskou soutěž.

Druhý případ nazývají autoři komentáře neoprávněným použitím názvu právnické osoby ve vlastním (užším) slova smyslu. Jde o situaci, kdy delikvent užívá názvu právnické osoby, aniž je tu souvislost s jeho vlastním jménem. Jde tedy o případy, kdy je název právnické osoby užit například nějakým dehonestujícím způsobem, logicky zde pak dochází k prolínání (a možné kumulaci) s deliktem zásahu do dobré pověsti právnické osoby. Konečně i v praxi českých soudů k tomu, že jedna soudní instance posoudí delikt jako

zásah do práva na ochranu názvu právnické osoby, zatímco druhá instance ve stejném jednání vidí zásah do dobré pověsti právnické osoby. Je však třeba říci, že vzhledem k téměř shodné právní úpravě nemá tato případná záměna pro žalobce příliš velký praktický dopad.

Odpovědnost za porušení práva k názvu právnické osoby je objektivní, není tedy nutný subjektivní prvek ve formě zavinění.

Prostředky soudní obrany

Právo na soudní obranu vzniká právnické osobě tehdy, když dojde k neoprávněnému použití jejího názvu, jak bylo specifikováno výše. Z podstaty deliktu vyplývá, že nemůže dojít k ohrožení práva, ale vždy k porušení (na rozdíl od zásahu do dobré pověsti právnické osoby), neboť v případě ochrany názvu právnické osoby spojuje zákonodárce porušení práva právě se samotným dokonáním skutkem. Podle Velkého komentáře nakladatelství C. H. Beck však zákon nevyžaduje opakování porušení, což vyplývá z jazykové interpretace (použití, nikoliv používání). K porušení samozřejmě nedojde, pokud někdo k užití názvu získá oprávnění (například smlouvou). Naopak není rozhodující, jestli se delikvent svým konáním obohatil nebo způsobil právnické osobě škodu.

Pro otázku ochrany názvu právnické osoby je podstatná zásada priority, tedy, že právo svědčí tomu, kdo jej získal jako první. Kdo první zřídí právnickou osobu pod určitým názvem, ten získává subjektivní právo tento název užívat a bránit se proti případným narušitelům, kteří toto subjektivní právo získali později. Tato zásada je rozhodující, proto roli nehraje ani skutečnost, pokud si jedna ze stran nechá název ochránit známkově podle zákona o ochranných známkách. Rozhodující bude pouze časová posloupnost dat, od nichž jsou zřízeny právnické osoby pod stejným názvem.

Procesní prostředky obrany proti porušení práva na název právnické osoby a proti zásahu do dobré pověsti právnické osoby, a to jak prostředky speciální, tak obecné, jsou v zásadě stejné, proto o nich pojednám až v kapitole věnující se ochraně dobré pověsti právnické osoby. To samé platí o možnosti uplatnit nárok na náhradu škody, pokud vznikla, případně na vydání bezdůvodného obohacení.

Obchodní firma a práva k ní podle obchodního zákoníku

V normálním jazyce dochází k záměně termínů název právnické osoby, obchodní firma a obchodní jméno. Právo tyto pojmy však rozlišuje. Definici názvu právnické osoby jsem se

věnoval výše. Tento pojem v zásadě odpovídá jménu a příjmení fyzické osoby. Obchodní firma je pojem z oblasti obchodního práva a označuje název, pod nímž je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku a pod nímž je povinen činit právní úkony (§ 8 odst. 1 obch. zák.). Stejný paragraf ve druhém odstavci stanoví, že na podnikatele nezapsaného v obchodním rejstříku se ustanovení o firmě nevztahují a právní úkony je povinen činit, je-li fyzickou osobou, pod svým jménem a příjmením, a je-li právnickou osobou, pod svým názvem.

Obchodní zákoník prostřednictvím ustanovení o obchodní firmě (především prostřednictvím §10) nabízí podnikatelům speciální ochranu jejich názvu, stejně jako v případě dobré pověsti nabízí speciální ochranu soutěžitelům úpravou nekalé soutěže (§ 44 až §54). Tyto dvě úpravy jsou v poměru speciality a subsidiarity. Pojem obchodní firma je v porovnání s názvem právnické osoby pojmem užším, kdy označuje název pouze těch právnických osob, a případně také jméno fyzických osob, které jsou zapsány v obchodním rejstříku. Do roku 2000 užíval obchodní zákoník pojem obchodní jméno, ten byl však novelizací č. 370/2000 Sb. nahrazen právě obchodní firmou.

V souvislosti s obchodním zákoníkem je možné ještě doplnit, že také porušením práva k názvu právnické osoby může dojít k nekalé soutěži, především k vyvolání nebezpečí záměny podle §47 obch. zák.

Další možnosti ochrany názvu právnické osoby

Na rozdíl od dobré pověsti, nenabízí názvu právnických osob ochranu tiskový zákon, ani zákon o rozhlasovém a televizním vysílání. Pokud se v tiskovém zákoně hovoří o ochraně jména právnické osoby, není tím myšlen její název (viz kapitola o ochraně dobré pověsti právnických osob prostřednictvím tiskového zákona).

Kromě občanského a obchodního zákoníku se některé právnické osoby mohou chránit také, jak již bylo zmíněno, pomocí zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách.

5. Definice dobré pověsti a práva na dobrou pověst

Dobrá pověst obecně:

V obecném jazyku chápeme sousloví „dobrá pověst“ jako určitou pozitivní vlastnost, která vypovídá o svém nositeli, ať člověku, jiné entitě, věci nebo nehmotném předmětu, je svým okolím, společností vnímán pozitivně. Takový člověk nebo věc jsou hodny doporučení, je možné se na ně spolehnout a zkušenosti s nimi jsou příznivé.

Dobrá pověst z ekonomického hlediska:

Z předešlých slov je jednoznačné, jak důležité je mít dobrou pověst pro každého, ať už právnickou nebo fyzickou osobu, kdo se pohybuje v obchodních vztazích, pro každého podnikatele. V rámci konkurenčního boje se stává jedním z rozhodujících faktorů, který rozhoduje o úspěchu či neúspěchu, o zisku či ztrátě. Dobrá pověst je proto součástí ekonomických vztahů a jako takovou je možno ji také ocenit. V ekonomii se používá anglický pojem „goodwill“. Při prodeji podniku je pak goodwill rozdílem mezi pořizovací cenou a hodnotou nabytých aktiv. Tak to definuje i zákon o oceňování majetku č. 151/1997 v §24 odst. 4: *„Jestliže je při prodeji podniku sjednaná cena vyšší než cena zjištěná podle odstavce 1 nebo 2, ocení se podnik cenou sjednanou. Rozdíl mezi sjednanou cenou a cenou zjištěnou se považuje za cenu dobré pověsti podniku.“*

MacMillanův slovník moderní ekonomie vysvětluje termín dobré jméno (goodwill) takto: „Výraz, kterým účetnictví označuje nehmotná aktiva, obvykle měřená rozdílem mezi tržní cenou firmy a její účetní hodnotou. Je-li firma prodána s „dobrým jménem“, popřípadě se očekává, že po prodeji si udrží rozsáhlou klientelu zákazníků, pak i tyto skutečnosti se stávají součástí hodnoty firmy.“¹⁹

Goodwill představuje dobrou pověst podniku u obchodních partnerů, finančních institucí, veřejnosti i spotřebitelů v tuzemsku i v zahraničí. Goodwill se získává dlouhodobým přístupem firmy vůči zákazníkům a partnerům, vytváří se zejména spolehlivostí při dodávkách zboží či poskytování služeb, pečlivým dodržováním všech smluvních závazků. Vytváření goodwillu trvá obvykle velmi dlouhou dobu. Goodwill představuje část nehmotného majetku v účetnictví firmy, představující výhody vzniklé na základě postavení firmy, vlastněných ochranných známek, úvěrové pozice (zadluženosti) firmy. Při prodeji

¹⁹ Pearce, D.W.: McMillanův slovník moderní ekonomie, Praha: Victoria Publishing a.s., 1992

firmy znamená goodwill většinou významnou část majetku, která může být jako nehmotný majetek prodávána i samostatně. Goodwill může být obecně chráněna i v rámci ochrany proti nekalé soutěži. (Může jít o parazitování na pověsti jiného podnikatele, znevažující a falešné údaje o druhém podnikateli.)

Dobrá pověst z právního hlediska

Jak bylo napsáno, dobrá pověst vypovídá o tom, jak je právnická osoba vnímána ostatními subjekty (právníky i fyzickými osobami).²⁰ Lze proto spatřovat paralelu s pojmy jako je občanská ctnost nebo lidská důstojnost u fyzické osoby.

Dobrá pověst z právního hlediska je širší pojem než dobrá pověst z hlediska ekonomického. Právo jako takové upravuje i ekonomické vztahy, a tak musí být možné právně ošetřit problematiku dobré pověsti jako ekonomické veličiny. Zároveň však můžeme skrze právo vidět v dobré pověsti právnické osoby něco více, než jen přidanou hodnotu jednoho ze soutěžitelů v rámci hospodářské soutěže.

Dobrá pověst představuje určitou hodnotou, kterou můžeme posuzovat u každé právnické osoby. Nevztahuje se jen k obchodním společnostem a podnikatelům. Je tedy zřejmé, že dobrá pověst jako právní institut nevychází jen z ekonomické reality, v níž je přirozeným atributem. Dobrá pověst vychází také z předpokladu, že každá právnická osoba má subjektivitu k právům a povinnostem a jako taková má i právo na ochranu své „osobnosti“. Dobrá pověst z hlediska právního tak v sobě podle mě spojuje dvě složky dobré pověsti, jednou z nich je její ekonomická hodnota, druhou pak její hodnota jako osobnostního práva, které je nutné ochraňovat již kvůli základním etickým principům.

Pro úplnost bych rád uvedl několik definic dobré pověsti z odborných publikací a z právnických slovníků. Podle knihy Stanislava Devátého a Petra Tomana Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob vyjadřuje dobrá pověst právnické osoby „její vztah k sobě samé, ke své minulosti, ale především vztah ke společnosti a společnosti k ní. Jde o významnou hodnotu, která má v životě právnické osoby zásadní vliv na její existenci. Dokresluje její celkový obraz a její individualnost.“

²⁰ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 2007/2008: „Úroveň vážnosti je přitom „měřena“ pohledem veřejnosti na konkrétní osobu, o jejíž vážnost se jedná.“

Hendrychův Právní slovník ji definuje takto: „Dobrá pověst právnické osoby je nehmotným statkem osobnostní povahy. Je předmětem všeobecných osobnostních práv právnických osob, která patří do soukromoprávní kategorie práv k nehmotným statkům. Dobrou pověstí je povahově vybavena každá právnická osoba. Podobně to platí u osob fyzických. Dobrá pověst je nehmotnou hodnotou nemajetkovou, proto nemůže být předmětem občanskoprávních vztahů. Nelze ji zcizit, poskytnout do licenčního využívání jinému anebo s ní jinak právně nakládat. Právo na dobrou pověst je právem absolutní právní povahy. Má subjektivní povahu soukromoprávní. Stanoveno je zákonem (§19b odst. 3 ObčZ).“²¹

Definice podle Blackova právnického slovníku, který jako synonymum dobré pověsti užívá pojmu goodwill: „Doslova „společenský respekt“, dobrá pověst. Hodnota firmy. Přízeň, kterou management firmy získává u veřejnosti. Příznivé mínění nakupující veřejnosti o zboží nebo službách pocházejících z určitého známého zdroje. Jde o nehmotný statek, který lze definovat jako příslib neustálého přílivu zákazníků.“²²

A do třetice uvádím definici podle Slovníku českého práva, také operujícího s pojmem goodwill. V této definici je patrné širší a spíše ekonomické pojetí: „Goodwill představuje dobrou pověst určité osoby, obvykle podnikatele nebo jeho podniku, popř. jeho organizační složky, u obchodních partnerů i spotřebitelů a může být obecně chráněn v rámci ochrany proti nekalé soutěži (zejména zlehčování nebo parazitování na pověsti jiného podnikatele). ... Pojem goodwill je neostrý, právními předpisy vymezen není. V právní i ekonomické praxi je v poslední době ve světě (např. ve Vzorových ustanoveních WIPO o nekalé soutěži z roku 1996) chápán širě - tak, že zahrnuje i další „nehmotné hodnoty“ podniku, zejména identifikace podniku v představách zákazníků s určitým obchodním jménem, ochrannými známkami a dalšími znaky identifikace (logy, obchodním formátem franchisingu aj.), způsobem zpracování (technologickou úrovní, kvalitou) či prezentací výrobků i o spojení s jinými podniky či celebritami.“²³

Chápeme-li dobrou pověst jako určitou hodnotu, je důležité, podle jakých kritérií budeme v praxi stanovovat úroveň této hodnoty. Výše uvedené hledisko, totiž pohled veřejnosti na

²¹ Hendrych, D. a kolektiv: Právní slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

²² Nolan, J. R., Nolan-Haley, J. M.: Blackův právnický slovník I. 6. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993

²³ Slovník českého práva. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 1999

danou právnickou osobu, je totiž jen těžko zjistitelný a měřitelný. Zde je nejlepší vycházet z judikatury. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí uvedl: „V posuzovaném případě je nutné souhlasit se závěry odvolacího soudu, že dobrou pověst žalobce jako podnikatele - právnické osoby je třeba hodnotit zejména podle jeho chování v obchodních vztazích. Pokud tedy podnikatel neplnil svoje závazky v uvedených vztazích řádně a včas, popř. pouze výjimečně dostál včas svým povinnostem, nelze dospět k závěru, že by se jednalo o podnikatele, který by požíval dobré pověsti.“²⁴ Pokud tedy v soudní při chce údajný původce zásahu do dobré pověsti doložit, že se právnická osoba ve skutečnosti dobré pověsti netěší, může toho dosáhnout především doložením nespolehlivého a nesolidního jednání této právnické osoby v obchodních vztazích. Toto rozhodnutí Nejvyššího soudu bylo v další praxi českých soudů naprosto zásadní a soudy bývá na tento závěr často odkazováno.

Vznik a trvání dobré pověsti z právního hlediska

Dobrou pověst, stejně jako právo na její ochranu, získává každá právnická osoba již při svém vzniku. Z hlediska presumpce poctivosti jednání subjektů práva lze říci, že již při svém vzniku je každá právnická osoba nahlížena jako poctivá, spolehlivá, solidní a že tuto kvalitu může po dobu svého trvání pouze ztrácet. Ve skutečnosti je ovšem možné zároveň dobrou pověst každé právnické osoby ještě zkvalitnit a tím zvyšovat také její ochranu.

Právnické osoby vznikají podle §19 odst. 2 obč. zák. dnem, ke kterému jsou zapsány do obchodního nebo jiného zákonem určeného rejstříku, pokud nestanoví zvláštní zákon jejich vznik jinak. V souladu s obecně uznávanou *presumpcí poctivosti jednání subjektů práva* se předpokládá, že právnická osoba má dobrou pověst do té doby, než je úspěšně proveden důkaz opaku. Pokud tedy při soudním řízení není prokázáno, že právnická osoba se z různých důvodů dobré pověsti netěší, předpokládá se, že dobrou pověst má. V soudní praxi je taky v odůvodnění zvykem vždy konstatovat, že vzhledem k tomu, že nebyl prokázán opak, předpokládá se, že právnická osoba disponuje dobrou pověstí.

Dobrá pověst trvá po celou dobu existence právnické osoby. Z její povahy vyplývá, že dobrá pověst je jako taková nezczitelná a nelze s ní ani jinak právně disponovat (laicky řečeno: není možné, aby „opustila svou právnickou osobu“). Sleduje však osud právnické osoby a proto přechází společně s právnickou osobou na nového nabyvatele. Konečně

²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 630/99

úroveň dobré pověsti je jedním z klíčových faktorů při stanovování ceny obchodních společností.

Na rozdíl od fyzické osoby nelze uplatnit ochranu dobré pověsti právnické osoby po zániku této právnické osoby.

6. Historie ochrany dobré pověsti

Historie práva na ochranu dobré pověsti nemá dlouhé trvání. Dobrá pověst právnických osob jako taková existuje bezesporu od dob prvních právnických osob vůbec (mám na mysli entity podobné dnešním právnickým osobám, neboť pojem samotný pochází až z devatenáctého století). Dobrá pověst právnické osoby totiž není právem uměle vytvořený institut, ale reálná hodnota odrážející vnímání určité právnické osoby okolními subjekty. Pojmenovat tento jev v právu však trvalo mnoho staletí, stejně jako poskytnout této hodnotě plnohodnotnou právní ochranu.

Jak již bylo řečeno, právnické osoby, tak jak je známe dnes, začaly vznikat v 19. století. Kniha Stanislava Devátého a Petra Tomana k tomu uvádí: „Utvářející se výrobní, obchodní či jiné podobné subjekty měly jisté rovné postavení a možnosti k uzavírání různých smluv. Takto vzniklé subjekty pochopitelně vyžadovaly i patřičnou právní ochranu, která se postupem doby vyvinula v dnešní právní systémy, zabezpečující nejen ochranu ve hmotné či materiální sféře, ale i ochranu ve sféře morálních nebo nehmotných statků, jako je právě právo na zachování dobré pověsti a názvu těchto právních subjektů.“ Již dříve však přirozenou cestou vznikala různá sdružení osob a majetku, zmínky o nich nalézáme již v právu římském (personae vice fungitur - působí na místě osob). Dvěma typy těchto fiktivních útvarů byly korporace (universitates personarum) a nadace (universitates bonorum).

Důležitým přelomem ve vývoji práva vůbec byl pak rozvoj teorie o přirozeném právu v 17. století, ačkoliv tato idea byla známa již ve starověké řecké filosofii. Právě zde vznikly úvahy o nehmotných osobnostních právech fyzických osob, což byl bezesporu i začátek vývoje, na jehož konci teorie pojmenovala nehmotná osobností práva osob právnických.

Teorie se začala právnickým osobám intenzivně věnovat až ve století devatenáctém, zejména pak ve Francii a Německu v souvislosti s rozvojem obchodního práva. V této době bylo však hlavním úkolem teorie teprve správně specifikovat pojem právnické osoby, což je úkol, kterým se právní teoretici zabírají dodnes. Avšak právní normy 19. století se již začaly soustředit kromě materiálních práv a povinností právnických osob také na nemateriální a nehmotné hodnoty, které tyto osoby vytvářely.

Období první republiky (1918 - 1938)

Co se týče občanského práva, převzala první československá republika do svého právního řádu zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n. Všeobecný zákoník občanský z roku 1811. Tento zákoník poskytoval fyzickým osobám ochranu jejich jména (§43 VZO) a také právo na náhradu škody, pokud jim byla způsobena urážkou na cti. („Byla-li někomu urážkou na cti způsobena skutečná škoda, nebo ušel-li mu tím zisk, jest oprávněn žádati za náhradu.“ §1330 VZO) Pokud šířitel difamujících sdělení věděl o jejich nepravdivosti, bylo možno žádat také uveřejnění odvolání těchto sdělení. Důležitým pak byl §26 VZO, který právníkům osobám („dovoleným společnostem“) přiznával stejná práva, jaká mají osoby fyzické. Proto se mohla právníká osoba bránit zásahům do práva ke svému jménu a škodě způsobené poškozením své pověsti pomocí analogie k § 43 a 1330 VZO.

Druhým zákonem, který mohly využívat i právníké osoby k ochraně svých osobnostních práv v době první republiky, byl zákon č. 108/1933 Sb. z. a n. o ochraně cti, který byl zrušen až roku 1950 novým trestním zákonem č. 86/1950. Zákon upravoval danou materii poměrně obšírně, jak po hmotněprávní, tak i po procesní stránce, včetně smírčího řízení. Zákon byl výlučně trestněprávní, protiprávní jednání se trestalo pokutami či vězením. V tomto zákoně byly stanoveny 4 druhy deliktů - urážka, pomluva, utržení na cti a výčitka z trestního stíhání či trestu (§1, §2, §3 a §4). Primárně sloužily opět k ochraně fyzických osob, a to i osob zemřelých, avšak vztahovaly se i na některé osoby právníké. Delikty byly specifikovány takto:

1. urážka: *Kdo někomu nadávkou, zlým nakládáním, vyhrůžkou zlého nakládání, vydáváním v posměch nebo jinak na cti ublíží, bude soudem potrestán, není-li čin přísněji trestný, pro přestupek vězením od tří dnů do tří měsíců nebo peněžitým trestem od 50 Kč do 5000 Kč, a byl-li čin spáchán obsahem tiskopisu, pro přečin vězením od osmi dnů do šesti měsíců nebo peněžitým trestem od 100 Kč do 10.000 Kč.*

2. pomluva: *Kdo někomu na cti ublíží tím, že před třetí osobou o něm jakýmkoliv způsobem uvede nebo dále sdělí skutečnost, která by jej mohla vydati v opovržení nebo snížení v obecném mínění, bude soudem potrestán, není-li čin přísněji trestný, pro přestupek vězením od čtrnácti dnů do šesti měsíců, a byl-li čin spáchán obsahem tiskopisu, pro přečin vězením od tří měsíců do jednoho roku.*

3. utržení na cti: *Věděl-li ten, kdo někoho pomluvil (§ 2), že skutečnost, kterou uvedl nebo dále sdělil, je nepravdivá, bude soudem potrestán, nejde-li o čin přísněji trestný, pro*

přestupek vězením od jednoho do šesti měsíců, a byl-li čin spáchán obsahem tiskopisu, pro přečin tuhým vězením od tří měsíců do jednoho roku.(2) Jestliže vinník utrhal někomu na cti podle promyšleného plánu s úmyslem, aby rozvrátil rodinný život jeho nebo člena jeho rodiny neb aby zničil hmotnou existenci takové osoby, bude potrestán tuhým vězením od jednoho do šesti měsíců, a byl-li čin spáchán obsahem tiskopisu, tuhým vězením od šesti měsíců do jednoho roku.

4. výčitka z trestního stíhání či trestu: *Kdo někomu v úmyslu, aby ho tím pohaněl, před třetí osobou vyčte, že se proti němu konalo trestní řízení, ačkoliv v něm nebyl uznán vinným, nebo že byl odsouzen, ačkoliv trest byl již vykonán, prominut, promlčen nebo podmíněně odložen a odsouzený svým chováním nezavdal příčiny k takové výčitce, bude soudem potrestán pro přestupek vězením do jednoho měsíce nebo peněžitým trestem do 2.000 Kč, a byl-li čin spáchán obsahem tiskopisu, pro přečin vězením od tří dnů do tří měsíců nebo peněžitým trestem od 50 Kč do 5.000 Kč.*

Podle §5 byla ochrana poskytována i taxativně vymezeným právnickým osobám, tedy zákonem uznaným korporacím, politickým organizacím, vládě, zákonodárným sborům, soudům a podobným úřadům a sborům, které byly zákonem povolány k výkonu správy veřejné. Ochrana cti byla poskytnuta také branné moci, četnictvu, sborům státní stráže bezpečnosti, periodickým tiskovinám. Zajímavý je také §5 odst. 2, který v případě některých právnických osob ochranu jejich cti omezuje (a dává tak větší prostor určité svobodné diskusi): „*Politické spolky, politické organisace a periodické tiskopisy požívají však ochrany cti toliko proti trestným činům uvedeným v §§ 2 a 3 (tedy pomluva a utržení na cti, pozn. autora), které byly spáchány obsahem tiskopisu nebo před početným shromážděním, a jen tehdy, směřuje-li čin proti spolku, organisaci nebo periodickému tiskopisu, jejichž sídlo (místo vydání) leží v Československé republice.*“

Zákonná úprava tisku

Nejprve je na místě zmínit, že od roku 1867 byla v tehdejším Rakousku ústavně zaručena tisková svoboda a zakázána cenzura. Ještě dříve, již roku 1862 byl přijat zákon o tisku (č. 6/1863 ř.z.). Tento zákon umožňoval, podobně jako modernější úpravy) především právo na tiskovou opravu, znal ale i další moderní tiskové instituty, jakými jsou oznamovací povinnost v případě záměru vydávat periodický tisk nebo povinné výtisky. Tiskový zákon byl recipován samostatným Československem a rovněž v Ústavě z roku 1920 zakotvovala v §113 opět svobodu tisku a zákaz cenzury. Meze této svobody byly upraveny zejména

v zákoně 124/1924 Sb. z. a n., kde byly konkrétně stanoveny delikty spáchané obsahem periodické tiskoviny (křivé obvinění, utržení a urážka na cti). Zároveň zde byla některá procesní pravidla, týkající se postavení odpovědného redaktora. V roce 1933 byla přijata novela tiskového zákona z roku 1863, a sice tzv. Malý tiskový zákon. Ten sjednotil rozdílnou právní úpravu tiskové opravy v Českých zemích, na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Tiskové opravy se mohl domáhat ten, jehož se sdělení v tisku dotýkalo, a domáhat se mohl uveřejnění skutečností, které sdělení pouze opravují, vyvracejí nebo popírají. Zajímavým institutem byla tzv. tisková nedbalost, které se mohl dopustit odpovědný redaktor zanedbáním povinné opatrnosti. Do právní úpravy tisku zasahovaly i další zákony. Jednak výše uvedený zákon o ochraně cti, dále například zákon o výjimečných opatřeních (125/1933 Sb. z. a n.), nebo zákon o ochraně státu (131/1936 Sb. z. a n.).²⁵

V souvislosti s obdobím první republiky je důležité zmínit také další zákony, které chránily práva imateriální povahy jako např. patentní zákon (30/1887 ř. z.), zákon č. 19/1890 ř. z., o ochraně známek nebo zákon č. 111/1927 Sb. z. a n., o ochraně proti nekalé soutěži.

Období let 1948-1989

Je jednoznačné, že období, kdy byla naše země pod komunistickou totalitní vládou, rozvoji práv na ochranu osobnostních práv nijak zvlášť nepřispělo, naopak docházelo k jejich častému porušování samotným státem.

V roce 1951 nabyl účinnosti nový občanský zákoník č. 141/1950 Sb. Ochrana nehmotných práv byla v 50. letech velmi kusá a roztržitá.²⁶ Občanský zákoník upravoval v §22 pouze právo na ochranu jména občana a názvu právnické osoby. Toto ustanovení znělo: „Je-li někdo zkrácen ve svých právech tím, že někdo jiný neprávem užívá jeho jména, příjmení, názvu nebo krycího jména, může se domáhat, aby od toho bylo upuštěno.“ Občanským zákoníkem z roku 1950 byly zrušeny také veškeré předpisy upravující oblast soukromoprávních hospodářských vztahů.

Nový občanský zákoník byl přijat v roce 1964 a odrazilo se v něm i uvolnění společenské situace. Mimo jiné došlo právě i k posílení osobnostních práv, avšak jen u fyzických osob,

²⁵ Chaloupková, H. Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související. Komentář. 2. vydání: Praha: C.H. Beck, 2006, str. XII.

²⁶ Devátý, S., Toman, P. Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, Praha: Linde Praha a.s., 2001, str.

o osob právnických, které jako soukromoprávní subjekty vlastně ani neexistovaly, v podstatě nedošlo k žádné změně.

Tiskové právo po roce 1948 bylo samozřejmě hrubě poškozeno postupným omezováním demokratického zřízení. A tak v zákoně č. 184/1950 Sb., o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů, bylo stanoveno, že vydávání časopisů již nesmí být předmětem soukromého podnikání, oprávnění mohl přitom získat jen vymezený okruh osob, zřízení vydavatelské časopiseckého podniku také vyžadovalo zvláštní povolení. Cenzura fungovala bez opory v zákoně a oprávnění k vydávání časopisu mohlo být odejmuto podle libovůle orgánů státní správy.²⁷ Prostředky ochrany před případnými difamujícími sděleními nebyly v zákoně upraveny vůbec.

Nový zákon č. 81/1966 Sb. upravoval nejen tisk, ale také ostatní hromadná média. Byla zde stanovena odpovědnost šéfredaktora. Do zákona se také vrátil institut tiskové opravy ve formě opravy nepravdivých údajů.

V roce 1968 byla novelou č. 84/1968 Sb. cenzura zrušena a zanikla Ústřední publikační správa, která svobodu slova fakticky znemožňovala, avšak srpnová okupace země vojsky Varšavské smlouvy tyto pozitivní změny zastavila a vše se vrátilo ke starým pořádkům. Byla opět zavedena předběžná cenzura, kterou prováděl nový orgán Federální úřad pro tisk a informace (později také Český úřad pro tisk a informace).

Období po roce 1989

Hned v roce 1989 došlo k zásadní novelizaci občanského zákoníku, a to zákonem č. 87/1990. Z hlediska mé práce však byla zásadní novela z 5. listopadu 1991, která nabyla účinnosti 1. ledna 1992 a která zakotvila do občanského zákoníku ochranu osobnostních práv právnických osob v rámci §19b.

V současné době se dokončuje kompletní rekonstrukce občanského práva.

V roce 1991 byl přijat zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Ve stejném roce započaly přípravy nového tiskového zákona, který byl však přijat až po devíti letech, v roce 2000 jako zákon č. 46/2000 Sb. V rámci této právní normy byla zároveň provedena rozsáhlá novelizace zákona o provozování rozhlasového a televizního

²⁷ Chaloupková, H. Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související. Komentář. 2. vydání: Praha: C.H. Beck, 2006, str. XIII.

vysílání. Také ten byl ale nakonec nahrazen modernějším předpisem, zákonem č. 231/2001.

7. Ochrana dobré pověsti právnické osoby

Jak již bylo řečeno, právo na dobrou pověst je jedním ze dvou osobnostních práv, které jsou právnickým osobám zákonem přiznávány.²⁸ Ochranu tohoto práva mohou realizovat různými způsoby v rámci různých právních odvětví. Tato práce se věnuje především ochraně občanskoprávní, tedy těm prostředkům ochrany, které nabízí občanský zákoník. Přesto je podle mého názoru, již kvůli možnosti srovnání, nezbytné zabývat se také dalšími možnými způsoby ochrany.

7a. Ochrana dobré pověsti podle občanského zákoníku²⁹

7a1 Právo na ochranu dobré pověsti právnické osoby v rámci občanského práva

V kapitole o ochraně osobnosti fyzické osoby jsem se zmínil o judikátu, který občanskoprávní ochranu osobnostních práv nadřadil ostatním ustanovením občanského zákoníku, konkrétně §3, jakožto ochranu navazující na ústavní zakotvení základních lidských práv a svobod (čl. 10 Listiny základních práv a svobod). Tento článek přiznává každému právo na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst a ochranu jeho jména, soukromého a rodinného života a také ochranu před zneužíváním údajů o jeho osobě. Pojem „každý“ by mohl vést k dojmu, že se toto ustanovení lze vztahovat i na právnické osoby. Autoři komentáře k Ústavě však toto ustanovení vztahují výhradně k osobám fyzickým, když argumentují zněním článku 1 a článku 42 odst. 3 Listiny. Tento závěr považuji za správný vzhledem k vyznění celé Listiny základních práv a svobod. Proto nelze říci, že právo na ochranu dobré pověsti právnické osoby má oporu v českém ústavním pořádku.

Ochranu právu na dobrou pověst jako takovému poskytuje především občanské právo. Občanský zákoník sám definuje předmět své úpravy v §1 odst. 2: „*Občanský zákoník upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob, majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i vztahy vyplývající z práva na ochranu osobnosti, pokud tyto vztahy neupravují jiné zákony.*“ Do předmětu občanského práva pak náleží také vztahy duševního vlastnictví, které jsou upravena ve zvláštních zákonech. Ve všech uvedených

²⁸ například: Hendrych, D. a kol: Právnický slovník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003

²⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

vztazích musí platit, aby spadaly do oblasti občanského práva, že jejich účastníci mají rovné postavení. Systematicky se občanské právo dělí na pět základních částí:³⁰

- a) věcná práva
- b) závazkové právo
- c) dědické právo
- d) právo na ochranu osobnosti
- e) právo duševního vlastnictví (upraveno ve zvláštních zákonech)

Pro věcné a závazkové právo se užívá také pojmu práva majetková. Právo na ochranu osobnosti můžeme označit termínem osobnostní práva, u fyzických osob jako všeobecné osobnostní právo. Osobnostní práva se dělí se na dvě třídy, na osobnostní práva ke stránkám osobnosti (právo na život, zdraví, důstojnost atd.) a na osobnostní práva k projevům osobní povahy (písemnosti osobní povahy, podobiznu, obrazové snímky, zvukové záznamy atd.). Mezi osobnostní práva lze zařadit i právo na ochranu dobré pověsti právnické osoby jakožto právo podobné osobnostním právům fyzické osoby. Například podle Právnického slovníku vyplývají osobnostní práva právnických osob z umělé juristické konstrukce právní osobnosti právnické osoby. Ve své zákonné podobě jsou zúžena jen na právo na název právnické osoby a na právo na dobrou pověst právnické osoby.³¹

Právo na ochranu osobnosti (osobnostní práva), právo duševního vlastnictví a některá majetková práva pak bývají označována také jako práva k nehmotným statkům. Tato kategorizace se zdá pro právo na ochranu dobré pověsti obzvlášť přílehavá. Nehmotné statky dělí Karel Knap ve své knize Práva k nehmotným statkům do čtyř skupin:³²

- a) Všeobecná osobnostní práva
- b) Práva k výsledkům tvůrčí povahy

³⁰ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné. 1. díl. 4. vydání. Praha: Aspi, a.s., 2005, str. 57

³¹ Hendrych, D. a kol: Právnický slovník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 590

³² Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M.: Práva k nehmotným statkům, Praha: Hugo Grotia, a.s., 1994, str. 21 an.

- c) Práva k výkonům netvůrčí povahy
- d) Práva na označení.

Jiné dělení nehmotných statků nabízí Ivo Telec, který dělí nehmotné statky pouze do dvou velkých skupin podle toho, zda jsou předmětem občanskoprávních vztahů a podle mého názoru vhodněji, zda jsou ocenitelné ekonomickými kategoriemi. Ve skupině práv, která nejsou způsobilá být předmětem občanskoprávních vztahů a nejsou tedy také ocenitelná ekonomicky, vytváří autor podskupinu „předměty osobního práva na ochranu fyzických a právnických osob“, do níž řadí vedle osobnosti fyzické osoby a názvu právnické osoby také dobrou pověst právnické osoby.³³

V rámci úplnosti zbývá dodat, že v rámci dělení všech subjektivních práv na absolutní a relativní, náleží právo na ochranu dobré pověsti právnické osoby mezi práva absolutní, to znamená, že jeho nositel je chráněn proti všem případným narušitelům (erga omnes).

Dobrá pověst, která je v rámci výše uvedených teoretických systémů řazena mezi nehmotné statky, je svou smíšeností ekonomického a osobnostního významu mezi ostatními nehmotnými statky poměrně specifická. Srovnáme-li ji s osobností fyzické osoby a ochranou práva k ní, zjistíme, že u osobnosti fyzické osoby ekonomický aspekt zcela chybí. To vyplývá již z té samozřejmé skutečnosti, že fyzická osoba jako taková se na rozdíl od právnických osob nestává předmětem obchodních vztahů a není oceňována penězi. Naopak srovnáme-li s nehmotnými statky, jakými jsou obchodní známky, know how, či obchodní tajemství, dojdeme k poznání, že u těchto hodnot je právě ekonomický aspekt zcela dominantní.

Konflikt se svobodou projevu

„Svoboda projevu je řazena mezi základní pilíře demokracie, jejíž podstatou je i názorová pluralita. Jedině prostřednictvím sdělování svých názorů na věci veřejné mohou jednotlivci participovat na směřování společnosti a pouze při zachování svobody projevu je možno uskutečnit svobodné volby...“³⁴ Tento citát z knihy Svoboda projevu poměrně přesně vysvětluje, jak důležitou hodnotou pro každou společnost je svoboda projevu. Právo na

³³ Telec, I.: Právní rozhledy 11/1997, str. 551

³⁴ Jäger, P., Medek, P. Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova. Praha: Auditorium, 2007, str.

svobodu projevu je subjektivním právem, které se nejčastěji dostává do přímého konfliktu s právem na ochranu osobnostních práv fyzických i právnických osob. Jako příklad mohu uvést tento citát z odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu: „Jako nepřesný a nevyvážený se dále jeví názor odvolacího soudu, že vyhověním žalobě by byla omezena svoboda slova žalovaných, resp. svoboda projevu a právo na informace, která zaručuje čl. 17 Listiny základních práv a svobod. Soud v tomto případě zcela přehlíží již samotný fakt, že toto právo je třeba vždy posuzovat v souvislosti s právy ostatních subjektů, v daném případě s právem na ochranu dobrého jména právnické osoby. Je pak obecně uznávanou zásadou, že svoboda slova není institutem bezbřehým. Za výkon tohoto práva obecně nelze považovat tvrzení nepravdivých, resp. pravdě neodpovídajících skutečností.“³⁵

Obě práva jsou práva zakotvená v Listině základních práv a svobod. Zde ovšem narážíme na výše uvedenou skutečnost, že oporu v Listině základních práv a svobod má pouze ochrana osobnostních práv fyzických osob, nikoliv osob občanských. Přesto je i z výše uvedeného rozhodnutí patrné, že soudní praxe nenadřazuje právo fyzických osob na svobodu projevu právu právnických osob na ochranu jejich dobré pověsti a že se soudy snaží posuzovat jednotlivé případy podle konkrétních okolností každého případu.

Pro úplnost uvádím znění čl. 17 Listiny základních práv a svobod: „*Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.*“

7a2 Předmět: Dobrá pověst

Předmět ochrany dobré pověsti je samozřejmě dobrá pověst jako taková. Její definici a specifikaci jsem se věnoval v páté kapitole.

7a3 Zásah do dobré pověsti právnické osoby

Výše jsem definoval, co to je dobrá pověst a jaké je její trvání. Právo poskytuje ochranu právnickým osobám proti těm, kteří by chtěli neoprávněně jejich dobrou pověst poškodit a tím zhoršit nazírání třetích osob na tuto právnickou osobu. Toto poškození dobré pověsti je v právu nazýváno jako zásah do dobré pověsti právnické osoby.

³⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 CDo 1385/2006

Za zásah do dobré pověsti právnické osoby můžeme označit každé jednání (i opomenutí), které je objektivně způsobilé poškodit dobrou pověst právnické osoby.³⁶ Pod samotným slovem zásah si můžeme představit úkon, který způsobí určitou změnu, v našem případě změnu k horšímu. Je to tedy odlišný koncept od neoprávněného použití názvu právnické osoby, kde nedochází k zásahu jako takovému. Jednání, které může být zásahem do dobré pověsti právnické osoby, si představíme typicky jako veřejné sdělení nějakých nepravdivých difamujících skutečností. Aby tyto skutečnosti mohly být difamující, tedy dobrou pověst poškozující, musí dobrá pověst existovat. Není možné se dopustit zásahu do dobré pověsti té právnické osoby, která žádnou nemá.³⁷ Otázce posouzení existence dobré pověsti jsem se věnoval v páté kapitole.

Formy zásahu

Formy zásahu do dobré pověsti právnické osoby mohou být různé. Nejčastěji půjde o uveřejnění určitého difamujícího sdělení, a to ať už v podobě písemné nebo slovní. Pojem uveřejnění musíme chápat v úzkém smyslu. O zásah do dobré pověsti nepůjde tehdy, když jedinec sdělí něco nepravdivého a urážlivého představiteli právnické osoby. Je nutné, aby sdělení se dostalo k nějaké třetí osobě, jejíž představa o právnické osobě tak může být zhoršena.

V judikatuře je možné nalézt i bizarní formy, v nichž žalobci spatřovali zásah do své dobré pověsti. Dobrým příkladem je spor, který řešil Nejvyšší soud pod spisovou značkou 22 Cdo 2809/99. V něm žalující právnická osoba spatřovala možnost zásahu do své dobré pověsti v tom, že si žalovaný neodhlásil své trvalé bydliště z domu, který tato právnická strana zakoupila. Jelikož žalovaný nebyl podle názoru žalobce člověk s dobrou pověstí, mohl fakt, že má trvalé bydliště v budově žalobce poškodit dobrou pověst právnické

³⁶ Devátý, S., Toman, P. Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2001, str. 43

³⁷ Například rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 41/2008: „Předpokladem úspěšného uplatnění nároků v daném případě tedy byla existence dobré pověsti žalobce, existence neoprávněného zásahu do ní a vznik nemajetkové újmy na straně žalobce jako nepříznivého důsledku neoprávněného zásahu do dobré pověsti (neboť přiměřené zadostiučinění, ať již v morální nebo v peněžité formě, je prostředkem nápravy vzniklé nemajetkové újmy). ... Při hodnocení, zda došlo k neoprávněnému zásahu do dobré pověsti žalobce, nejde jen o to, zdali zveřejněná informace v deníku M. F. D. byla pravdivá, zčásti nepravdivá, či zcela nepravdivá, ale jestli tato informace resp. inzerát byl způsobilý zasáhnout do dobré pověsti žalobce. Tedy mimo jiné zda vůbec dobrá pověst právnické osoby existuje.“

osoby. Soud však tento názor odmítl a popřel, že by takto mohlo dojít k zásahu do dobré pověsti.

Neoprávněnost zásahu

Je důležité zdůraznit, že zásah do dobré pověsti musí být neoprávněný. To, že někdo zasáhne do dobré pověsti právnické, neznamená automaticky, že jednal neoprávněně. Naopak v demokratické společnosti je v rámci práva na svobodný projev, žádoucí veřejné diskuze a kritického nazírání na negativní jevy potřebné, aby právnické osoby, které dobrou pověst nezasluhují, ji také neměly.

Sdělení musí tedy proto, aby bylo neoprávněné, být především nepravdivé. Důkazní břemeno o tom, že sdělení bylo pravdivé, nese autor sdělení. Je logické, že nemusí právnická osoba, cítící se poškozena určitým výrokiem, dokazovat jeho nepravdivost. Zásah do dobré pověsti musí vykazovat také určitou intenzitu, pokud by se jednalo sice o nepravdivé tvrzení, ale bylo zcela marginální povahy, také se nebude jednat o zásah do dobré pověsti.

Povahu konkrétního sdělení je vždy nutné posuzovat v rámci celého textu, v němž se objevilo: „Soud prvního stupně zcela správně a v souladu s platnou judikaturou posuzoval celý obsah dopisu žalované, neboť z pohledu způsobilosti zásahu do dobré pověsti žalobce nelze zkoumat jednotlivé výroky v textu obsažené odděleně, ale je třeba je posuzovat právě v kontextu celého sdělení.“³⁸

Skutečnosti vylučující neoprávněnost zásahu:

- svolení právnické osoby k zásahu
- výslovné dovolení zásahu zákonem
- zásah v souvislosti s výkonem jiného subjektivního práva stanoveného zákonem
- zásah byl učiněn v rámci plnění stanoveném zákonem
- sdělení pravdivých informací

Oprávněná kritika

³⁸ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 106/2007

Z mezi neoprávněného zásahu vybočují především tzv. hodnotový soudy, mezi něž patří také tzv. oprávněná kritika. K tomu se vyjádřil Vrchní soud ve svém rozhodnutí, sp. zn. 3 Cmo 41/2008: „Hodnotový soud se přitom považuje za nedovolený projev pouze v případě, že jde o kritiku zcela postrádající věcný základ a nelze pro ni nalézt žádné zdůvodnění (tzv. paušální kritika). Inkriminovaný výrok žalovaného tyto znaky paušální kritiky nenaplnuje, jde tedy o přípustnou kritiku nevybočující z fair projevu (viz náleží Ústavního soudu IV. ÚS 23/05). S ohledem na to je zřejmé, že žalovaný vytýkaným jednáním do dobré pověsti žalobce nezasáhl ani v případě, že by bylo třeba posuzovat jeho odpovědnost osobní za tvrzený zásah do dobré pověsti právnické osoby.“ Pro odlišení oprávněné kritiky od neoprávněného zásahu je pak rozhodující hledisko pravdivosti, věcnosti, objektivnosti a kritikou sledovaného cíle, což by mělo být patrné z obsahu, formy a místa přednesu kritiky.³⁹

Důkazní břemeno

K důkaznímu břemenu se vyjádřil Nejvyšší soud v rozsudku z 18. 3. 2008: „Je obecně uznávanou zásadou, že u difamujících skutkových tvrzení, je důvodem vylučujícím neoprávněnost zásahu zpravidla skutečnost, že taková tvrzení jsou pravdivá (resp. že příslušná informace odpovídá pravdě). Pravdivost těchto tvrzení ovšem musí prokázat jeho původce (důkaz pravdy). Není proto věcí žalobce, domáhajícího se ochrany dobré pověsti právnické osoby, aby prokazoval, resp. prokázal, že tato tvrzení jsou nepravdivá (analogicky např. srovnej Karel Knap, Jiří Švestka a kol.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Linde Praha, a.s. 2004, str. 318).“⁴⁰

7a4 Subjekty ochrany

Aktivní legitimace

Občanský zákoník jako takový se vztahuje na fyzické i právnické osoby, a to tuzemské i zahraniční. Aktivně legitimovány k ochraně své dobré pověsti jsou pouze právnické osoby, do jejichž dobré pověsti bylo zasaženo a které se proto mohou domáhat její ochrany.

K aktivní legitimaci přidávám pouze jako poznámku citaci z rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2008: „Třetí žalobce je pak rakouskou firmou zapsanou v obchodním rejstříku R. r.,

³⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 28 Cdo 662/2002

⁴⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 1385/2006

kteřá nepodniká na území České republiky, proto se dobrého jména této společnosti předmětné články nemohly dotknout.“⁴¹ Soud zde odepřel aktivní legitimaci rakouské firmě, která nepodniká na území České republiky. Neučinil tak ale z důvodu, že se jednalo o zahraniční subjekt, ale proto, že články vyšlé v českém periodiku logicky nemohly mít dopad na její dobrou pověst.

Pasivní legitimace

Zde je třeba nejprve zdůraznit, že právo na ochranu dobré pověsti je právem absolutním. Toto právo působí proti všem ostatním subjektům (erga omnes). Vztahuje se jak na osoby právnické, tak fyzické. Pokud některý z těchto subjektů protiprávně naruší právo na dobrou pověst jiné právnické osoby, vznikají mu automaticky povinnosti vyplývající z příslušných zákonných ustanovení (v případě občanského zákoníku jde o §19b odst. 3). Pouze v případě trestního zákona mohou být pasivními subjekty ochrany pouze fyzické osoby (ani náš nový trestní zákon platný od 1. 1. 2010 nezná trestní odpovědnost právnických osob).

Otázka pasivní legitimace je častým důvodem zamítnutí žaloby soudem. Nejčastěji se jedná o případy, kdy žalobce nesprávně posoudí, zda má pro zásah do své dobré pověsti žalovat konkrétního fyzickou osobu, autora difamujícího tvrzení, nebo instituci, za níž tato fyzická osoba vystupuje. Obecně platí zásada, byl-li neoprávněný zásah do dobré pověsti právnické osoby způsoben někým, kdo byl použit právnickou či jinou fyzickou osobou k realizaci činnosti této právnické či jiné fyzické osoby, postihují v takovém případě občanskoprávní sankce podle ustanovení §19b samotnou právnickou či fyzickou osobu (při analogickém užití ustanovení § 420 odst. 2 obč. zák.). Pouze v případě vybočení z rámce činnosti právnické či fyzické osoby (tj. v případě excesu) by občanskoprávní sankce směřovaly přímo proti této osobě.⁴² Lze konstatovat, že v případech, kdy se jedná o státní úřad či jinou instituci, judikatura se ve většině sporných případů přiklání k tomu, posuzovat výrok představitele těchto institucí jako výrok samotné instituce.

Typickým příkladem je rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 41/2008. Soud zde řešil jako druhá instance žalobu společnosti ČD proti inspektorovi Drážní inspekce, který v televizním pořadu vyslovil pochybnost o bezpečnosti zavedení nového typu vlaků

⁴¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 1385/2006

⁴² Rozhodnutí nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 30 Cdo 842/2004

na určitou trať. Své tvrzení uvedl větou, která by svědčila o pasivní legitimaci jeho samotného. Soud první instance však rozhodl takto: „Soud prvního stupně věc posoudil podle § 19b obč. zák. a dospěl k závěru, že žaloba není důvodná, neboť žalovaný není ve sporu pasivně legitimován. Podle názoru soudu prvního stupně totiž žalovaný poskytl rozhovor jako generální inspektor Drážní inspekce a nikoliv jako fyzická osoba, přičemž na tento závěr nemá vliv skutečnost, že jednu z pronesených vět započal žalovaný slovy „já osobně považuju...”. Podle soudu prvního stupně nelze ztotožňovat fyzickou osobu s Drážní inspekcí, správním úřadem podřízeným Ministerstvu dopravy a spojů, v jejímž čele tato fyzická osoba stojí. S ohledem na uvedený závěr se proto již dále soud prvního stupně nezabýval hodnocením dalších provedených důkazů a žalobu zamítl.

Odvolací soud, tedy Vrchní soud v Praze, se však s takovýmto posouzením dané situace nespokojil, a to především proto, že v dané věci podle jeho názoru neprovedl krajský soud dostatečné šetření. V odůvodnění svého rozhodnutí pak správně vyjádřil celou podstatu posouzení pasivní legitimace v podobných případech, kdy rozhodující skutečností je, zda fyzická osoba jednala v rámci činnosti svého zaměstnavatele: „Proto pro kategorický závěr o tom, zda šlo o soukromé vyjádření názoru či jednání v postavení představitele správního orgánu, by podle odvolacího soudu bylo třeba dalšího šetření například v tom směru, zda v rozhodném období byl obsah inkriminovaného sdělení (tedy že provoz vlakových souprav typu P. na trasách nevybavených chráněnými železničními přejezdy je riskantním jednáním) oficiálním stanoviskem Drážní inspekce, či zda jde o excés z oprávnění vyplývajícího pro žalovaného z titulu jeho funkce generálního inspektora této instituce.“

Podobným případem je také již citované rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 842/2004. V něm řešil Nejvyšší soud dovolání postavené na zásadní právní otázce, která spočívala právě v pasivní legitimaci: „za zásadní právní otázku ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o.s.ř. dovolatel v daném případě považuje to, zda fyzická osoba, která připojí k novinovému příspěvku podpis ve znění „ Za ČSSD M., M. V., místopředseda“, projevuje svou vůli jako privátní subjekt práva, nebo zda jedná jménem politické strany na její účet a na její odpovědnost.“ Soud zde rovněž dospěl k tomu, že šetření nižších instancí bylo nedostatečné a ve svém odůvodnění popsal, jaké aspekty měly být vzaty v potaz.⁴³

⁴³ V posuzované věci soudy obou stupňů při hodnocení toho, zda dotčený příspěvek byl žalovaným psán jako soukromou osobou nebo naopak za jiný subjekt, deklarovali v podstatě pouze hodnocení samotného obsahu příspěvku (zejména zdůraznění, že byl psán tak, že v něm obsažené informace podává konkrétní

Některé zvláštní případy týkající se pasivní legitimace

a) Zásah do dobré pověsti zjištěním Národního kontrolního úřadu (judikát Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 19/2007)

Jak dovedl i Ústavní soud České republiky ve svém nálezu II. ÚS 451/2000 (na nějž správně poukázal soud prvního stupně), rozhodnutí NKÚ sama o sobě nemohou představovat zásah do základního práva nebo svobody zaručené ústavním pořádkem, ledaže by NKÚ překročil své kompetence. Kompetence žalovaného jsou přitom vymezeny v zák. č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu.

Shodně se soudem prvního stupně zdůrazňuje odvolací soud, že není oprávněn věcnou správnost kontrolního závěru přezkoumávat. Již tento závěr s odkazem na výše citovaný Nález Ústavního soudu je dostatečným podkladem pro zamítnutí žaloby. Nebyl-li pak žalobce na žádném místě kontrolního závěru (jak sám připouští) výslovně jmenován, pak nelze dovést, že by výroky v něm obsaženými, formulovanými ve zcela obecné rovině, žalovaný jakkoli zasáhl do dobré pověsti žalobce.

b) Zásah do dobré pověsti znaleckým posudkem (judikát Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 207/2008)

Také v tomto konkrétním případě soud dospěl k závěru, že znalecký posudek nepoškodil dobrou pověst žalující právnické osoby. Argumentoval především tím, že znalecký posudek nebyl nakonec pro svou neobjektivnost soudem vzat v potaz a tedy neměl žádný vliv na rozhodnutí soudu. Stejně tak neměl vliv ani na zahájení trestného stíhání. Sám o sobě nebyl žalovanou znalkyní zveřejněn, to, že ke zveřejnění došlo, pak není odpovědnost žalované.

c) Příklad, kdy jedním jednáním došlo k zásahu do dobré pověsti právnické osoby i k nekalé soutěži (judikát Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 310/2008)

/fyzická/ osoba, která se vyjadřuje sama za sebe). Přitom již samotná první věta přisouzené omluvy může tento závěr činit bez dalšího ověření do značné míry zpochybnitelným, když je zveřejnění sdělení na adresu žalobce přičítáno žalovanému jako členu kontrolní komise Městského úřadu v M. ..., stejně tak jako to, jak byl v závěru textu také takto pisatel příspěvku označen. Zde pak bylo zcela namísto pečlivé skutkové ověření toho, zda žalovaný v tomto případě skutečně jednal sám za sebe nebo za jiný subjekt. To tím spíše, že věc je dále znejasněna tím, že podkladový materiál pro uveřejnění tohoto článku měl být podepsán slovy \"za ČSSD M., M. V., místopředseda\". Protože pak ověření otázky pasivní legitimace žalovaného bylo určující pro případné další úvahy o opodstatněnosti předmětné žaloby, nelze mít za to, že žalovaným navržené důkazy by nutně bývaly byly bez významu, a že se tak bylo možno - jak to učinily soudy obou stupňů - v zásadě omezit pouze na samotný text daného článku. (Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 842/2004)

V tomto případě došlo k situaci, kdy odborník na umělá hnojiva vystoupil na konferenci s příspěvkem, který měl podpořit uvedení nového hnojiva na trh. Tento odborník byl na konferenci přihlášen za společnost, která toto hnojivo vyrábí a i v tomto smyslu vystupoval. Ve svém vystoupení prezentoval srovnávací test hnojiv, který byl proveden další osobou na objednávku výrobce. Výsledky testu prezentovaly účinky nového hnojiva jako výrazně lepší než účinky konkurenčního výrobku, který byl při vystoupení jmenovitě uveden. Konkurenční výrobce zažaloval jak tohoto odborníka pro zásah do dobré pověsti podle § 19b odst. 3 Obč. zák., tak konkurenční firmu pro nekalosoutěžní jednání podle § 44 odst. 1 Obch. zák. Tvrdil, což bylo posléze i soudem dokázáno, že jeho výrobek nebyl při testu užit v souladu s návodem (především ve zcela nevhodném termínu) a byl i jinak znevýhodněn. První i druhá soudní instance rozhodly, že opravdu došlo k zásahu do dobré pověsti právnické osoby u prvního žalovaného a k nekalosoutěžnímu jednání u druhého žalovaného.

Stěžejní je tato část odůvodnění: „Druhý žalovaný jednal při prezentaci výrobku prvního žalovaného nejen sám za sebe (jako specialista a uznávaný odborník v dané oblasti), ale i za prvního žalovaného (za něhož byl ostatně na konferenci formálně přihlášen a zde i vystupoval), jednání druhého žalovaného je tak třeba přičíst i prvnímu žalovanému, v jehož prospěch (k uvedení jeho nového výrobku na trh) bylo vystoupení druhého žalovaného realizováno.“

V tomto případě tak jedním jednáním evidentně došlo jak k zásahu do dobré pověsti podle občanského práva, tak k nekalé soutěži podle práva obchodního, ačkoliv pasivně legitimován byl vždy jiný subjekt. Vystupující odborník jednal na konferenci nejen za sebe, ale také za společnost, která navíc takto šířila výsledky zjevně neseriózního testu.

d) Zásah do dobré pověsti právnické osoby prostřednictvím podání ke státním úřadům
(judikát Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 376/2007)

Nejvyšší soud zde rozhodoval o tom, zda je možné poškodit dobrou pověst právnické osoby skrze podání ke státním úřadům. „Podle názoru odvolacího soudu však pochybil (*krajský soud, pozn. autora*), pokud při tomto hodnocení jednání žalované nevzal v úvahu, že adresátem předmětných písemných podání žalované byly ve všech případech státní orgány – Policie ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR, Krajský soud v Plzni – oddělení obchodního rejstříku, Úřad pro ochranu osobních údajů. Právo obracet se na státní orgány v záležitostech, jež patří do jejich působnosti, je ústavně zaručeným právem každého (čl. 18 Listiny základních práv a svobod).

Žalovaná se, vedena subjektivním pocitem svého poškození činností žalobce, na tyto instituce obrátila s podnětem k prověření činnosti žalobce, spočívající ve shromažďování údajů o podnikatelských subjektech z veřejně dostupných databází a žádné její podání z rámce ústavně zaručeného práva tak činit nevybočilo. Irelevantní tedy v daném případě je i pravdivost či nepravdivost žalovanou uvedených výroků hodnotících činnost žalobce, jež jsou v těchto podnětech obsaženy. Podstatné je, že realizace práva podávat návrhy a podněty ke státním orgánům k úkonům v rámci jejich působnosti projevem neoprávněného zásahu do dobré pověsti být nemůže.“

Otázka vyjádření třetí osoby v médiích

Velmi důležitý závěr k otázce odpovědnosti vydavatele periodického tisku, který uveřejnění vyjádření třetí osoby, typicky během rozhovoru, učinil Nejvyšší soud ve svém rozsudku z 3. září 2002, v němž uvedl: „Jestliže tedy je ustanovení § 11 občanského zákoníku chápáno a vykládáno v praxi soudů tak, že neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti je každé nepravdivé tvrzení nebo obvinění, které zasahuje práva chráněná tímto ustanovením, nelze (bez shledání podstatné rozdílnosti v právní úpravě podle ustanovení § 11, § 17 a § 19b občanského zákoníku) přisvědčit názoru, že tato ochrana není dána proti neoprávněným zásahům spočívajícím v zásadě každém nepravdivém tvrzení či obvinění vůči právnické osobě na rozdíl od osoby fyzické.“⁴⁴ Nejvyšší soud tak dovedl pomocí analogie s úpravou ochrany osobnosti fyzické osoby, že vydavatel je odpovědný za jakékoliv nepravdivé tvrzení uveřejněné v jeho periodiku. Soud zde argumentoval mimo jiné praxí soudů, které tímto způsobem řeší spory o ochraně osobnosti. Mohl tak vycházet například z rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. července 1996, sp. zn. 23 C 102/96, v němž soud stanovil: „Vydavatel periodického tisku se nemůže zprostit své odpovědnosti za zásah do práva na ochranu osobnosti občana poukazem na to, že autorem difamujících výroků o něm publikovaných ve sdělovacím prostředku je osoba odlišná od vydavatele a jeho redaktora - autora článku.“ A dodal, že k této okolnosti je možné pouze přihlídnout při rozhodování o výši náhrady nemajetkové újmy v penězích. K problematice se též vyjádřil již v roce 2001 Nejvyšší soud ve svém rozsudku týkajícím se ochrany osobnosti, v němž uvedl: „okolnost, že vydavatel tisku v publikovaném interview přesně reprodukoval výroky osoby, se kterou byl rozhovor v této formě uskutečněn, nemůže v případě způsobilosti těchto výroků zasáhnout do

⁴⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 28 Cdo 1375/2002

osobnostních práv jiné fyzické osoby vést bez dalšího k závěru, že za ně vydavatel nenese odpovědnost.“⁴⁵ Avšak ani po citovaném rozsudku Nejvyššího soudu, tedy po roce 2002, nebyla judikatura soudů ohledně odpovědnosti za výrok třetí osoby uveřejněný v periodiku, jenž zasáhl do osobnostních práv fyzické osoby, zcela jednoznačná. Svědčí o tom Nález Ústavního soudu ze 17. února 2004, sp. zn. III. ÚS 73/02, kde ústavní soud došel sice opět k závěru, že odpovědnost vydavatele periodického tisku není automaticky vyloučena v případě, že zpráva (článek) obsahuje citaci třetí osoby. Reagoval tak ovšem na zcela opačná rozhodnutí obecných soudů, kdy jak Městský soud v Praze, tak Vrchní soud v Praze, odpovědnost vydavatele vyloučily, pokud jde o citaci třetí osoby, která je jako citace řádně prezentována. Vrchní soud argumentoval mimo jiné i § 15, odst. 1, písm. c) Tiskového zákona (č. 46/2000 Sb.), podle něhož vydavatel není povinen uveřejnit odpověď nebo dodatečné sdělení, jestliže napadené sdělení, popř. jeho napadená část, je citací sdělení třetí osoby určeného pro veřejnost nebo jeho pravdivou interpretací a jako takové bylo označeno nebo prezentováno.

7a5 Odpovědnost

Odpovědnost za zásah do dobré pověsti právnické osoby je objektivní povahy, což odpovídá zásadám občanského zákoníku. Objektivní odpovědnost: 3 Cmo 310/2008: Je třeba uvést, že odpovědnost žalovaných je zde povahy objektivní, není proto rozhodné, že sami pokus neprováděli, rozhodné pouze je, že těchto výsledků použili k upřednostnění výrobku prvního žalovaného na úkor výrobku žalobce, jenž byl – jako výrobek s horšími vlastnostmi – jimi přímo před odbornou veřejností označen.

Není rozhodující, zda byl zásah do práv právnické osoby učiněn úmyslně nebo v dobré víře.

Výjimka s objektivní odpovědností: dokáže-li původce zásahu, že skutková tvrzení jsou pravdivá. Musí ale v tomto smyslu unést důkazní břemeno. Jedná se o tzv. důkaz pravdy. Musí ale takto dokázat všechny svá difamující tvrzení.

„Občanský zákoník nevyžaduje k úspěšnému uplatnění práva na ochranu osobnosti zavinění toho, kdo se dopustil neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti;

⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 214/2000

odpovědnosti se nelze zprostit ani důkazem, že subjekt zásahu byl v omylu. Předpokladem odpovědnosti není ani vyvolání následků neoprávněného zásahu.⁴⁶

7a6 Prostředky ochrany proti zásahu do dobré pověsti právnické osoby

Prostředky ochrany proti zásahu do dobré pověsti právnické osoby můžeme dělit na prostředky obecné povahy, vyplývající z občanského zákoníku jako celku a užívané obecně pro zásahy do všech subjektivních práv, a na prostředky speciální povahy, které se užívají jen v případě zásahu do konkrétního subjektivního práva, v našem případě do dobré pověsti právnické osoby, vyplývající tedy z § 19b obč. zák. Jinak řečeno, obecnými prostředky v našem případě jsou ty, jejichž použití občanský zákoník nespojuje přímo s ochranou dobré pověsti, ale přesto mohou být i zde upotřebitelné. Jejich úkolem je spíše obecně zajišťovat ochranu práva spravedlivých zájmů.

Obecné prostředky občanskoprávní ochrany

Jako obecné prostředky občanskoprávní ochrany jmenují autoři Komentáře od vydavatelství Wolters Kluwer svépomoc podle § 6 či ochranu pokojného stavu podle § 5⁴⁷. Jiné odborné práce sem však počítají i další instituty občanského práva. Je jím například „prevenční“ §3, který v prvním odstavci zakazuje, aby výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů bez právního důvodu zasahoval do práv a oprávněných zájmů jiných a také aby nebyl v rozporu s dobrými mravy. Podobným preventivním ustanovením je i odstavec druhý, který mimo stanovuje, aby případné rozpory mezi účastníky byly odstraněny především jejich dohodou. Preventivně, i když vzhledem k dobré ochraně dobré pověsti již ne příliš přiléhavě, působí také §415 obč. zák., podle něhož si musí každý počínat tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. K již zmiňované svépomoci dodejme ještě ustanovení §417 obč. zák., které upravuje možnost fyzické ale i právnické osoby zasáhnout v případě akutní potřeby osobně k ochraně svých práv. Mezi obecné prostředky ochrany lze zahrnout také právo vymáhat na narušiteli práva náhradu škody, pokud vznikla (§420 obč. zák.), či vydání bezdůvodného obohacení, pokud k němu došlo. Obě tyto práva lze využít i kumulativně se speciálními prostředky občanskoprávní ochrany. Povinným subjektem

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu 28 Cdo 662/2002

⁴⁷ Fiala, J., Kindl, M., et al.: Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009

vyplacené peněžní zadostiučinění za nemajetkovou újmu nemá vliv na povinnost uhradit vzniklou škodu nebo nahradit ušlý zisk. To samé platí i o bezdůvodném obohacení.

Speciální prostředky občanskoprávní ochrany

Jak již bylo řečeno, prostředky ochrany proti zásahu do dobré pověsti právnické osoby jsou stanoveny v § 19, konkrétně v odstavcích 2 a 3. Vychází z principu soudní ochrany, kdy je poškozený oprávněn domáhat se žalobou u soudu ochrany před zásahy do svých osobních práv, případně požadovat zadostiučinění. Odstavec 2 říká: *„Při neoprávněném použití názvu právnické osoby je možné se domáhat u soudu, aby se neoprávněný uživatel zdržel jeho užívání a odstranil závadný stav; je možné se též domáhat přiměřeného zadostiučinění, které může být požadováno i v penězích.“* Odstavec 3 pak platnost druhého odstavce rozšiřuje v přiměřené podobě i na neoprávněný zásah do dobré pověsti právnické osoby.

Tyto prostředky jsou tedy tři, stejně. Jde o právo, aby se žalovaný subjekt zdržel zásahů do dobré pověsti právnické osoby, aby odstranil závadný stav, tedy aby například zamezil veřejné publikaci výroku, který by zasahoval do dobré pověsti právnické osoby, a konečně právo požadovat přiměřené zadostiučinění, které může být požadováno i v penězích. Všechny tyto prostředky mají vést k vypořádání se s nemajetkovou újmou, která vznikne právnické osobě neoprávněným zásahem do jejích osobnostních práv.

Pokud však dojde pouze k ohrožení dobré pověsti, tedy pouze k situaci, že žalovaný učinil něco, co bylo sice způsobilé poškodit dobrou pověst právnické osoby, ale nestalo se tak, lze dovést, že v takovém případě je možné domáhat se pouze prvních dvou prostředků ochrany, zdržení se dalších neoprávněných zásahů a odstranění závadného stavu. Zadostiučinění morálního i peněžního je možné se domáhat pouze v situaci, kdy skutečně došlo k nemajetkové újmě, tedy nejen k ohrožení práva, ale i k jeho porušení. Dokládá to mimo jiné i odůvodnění rozsudku Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 41/2008, v němž je napsáno, že přiměřené zadostiučinění, ať již v morální nebo v peněžité formě, je prostředkem nápravy vzniklé nemajetkové újmy. Dále to potvrzuje rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 106/2007: *„Způsobilost přivodit újmu je jednou z podmínek toho, aby určité tvrzené jednání mohlo být kvalifikováno jako neoprávněný zásah do dobré pověsti, protože však přiměřené zadostiučinění, ať již v morální (omluva) nebo v peněžité formě, je prostředkem nápravy vzniklé nemajetkové újmy, je třeba tvrdit a prokázat, že*

v konkrétním případě vznikla nemajetková újma v takové podobě a rozsahu, že k její reparaci je přiměřeným zadostiučiněním právě určitá zvolená forma zadostiučinění.“

Speciální prostředky občanskoprávní ochrany lze uplatnit samostatně, vyloučena však není ani jejich kumulace. Nyní pár slov k jednotlivým speciálním prostředkům.

a) právo domáhat se zdržení se dalších neoprávněných zásahů do dobré pověsti právnické osoby

Tohoto prostředku ochrany může právnická osoba využít pouze tehdy, pokud zásah do její dobré pověsti stále trvá, nebo existuje reálný předpoklad, že by mohl pokračovat. Ačkoliv se zdá, že tento předpoklad úspěšného uplatnění tohoto práva je samozřejmý, žalobci si jej přesto někdy nárokují i v případech, v nichž je zjevně nepoužitelný. Soudy poté tyto nároky zamítají. Jako příklad uveďme rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 106/2007: „Ve shodě se soudem prvního stupně má i odvolací soud za to, že již z povahy zdržovacího nároku, který působí do budoucna, je zřejmé, že tak, jak jej uplatnil žalobce, nemohl být nárok shledán důvodným. Žalobce uložení povinnosti žalované zdržet se tvrzeného závadného jednání v petitu tohoto žalobního žádání výslovně spojil s procesem vyhledávání strategického partnera pro společnost XY. Tento proces přitom již byl ukončen, okolnosti tvrzeného závadného jednání žalované tak jsou neopakovatelné a opakování jednání tedy nehrozí.“ Jak bylo řečeno, zdržovací žaloba působí do budoucna, proto je nutné vycházet z toho, zda je pokračování zásahu, tak jak byl specifikován v žalobě, vůbec možné.

Zároveň je však důležité, aby požadovaný rozsah zákazu dalších zásahů do dobré pověsti nebyl širší, než je právě specifikace žalovaného zásahu. Nelze například nařídit žalovanému, aby se napříště zdržel jakékoliv kritiky vůči žalující právnické osobě. K tomuto se vyjádřil rovněž Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku: „Navržený petit je sice dostatečně určitý a srozumitelný co do vymezení povinnosti, jež má být žalované uložena, zákaz v něm obsažený je však svým rozsahem nepřiměřeně široký a nepřípustně zasahuje do dalšího ústavního práva na svobodu projevu.“⁴⁸ Svým zaměřením do budoucna má tato zdržovací žaloba prevenční charakter.

b) právo domáhat se odstranění následků zásahu (závadného stavu)

⁴⁸ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 376/2007, podobně i Vrchní soud v Praze sp. zn. 3 Co 16/94

K nárokování si tohoto práva užije právnická osoba tzv. odstraňovací žalobu. Jejím cílem je, aby byl odstraněn nepříznivý následek vyvolaný neoprávněným zásahem do osobnostních práv právnické osoby. To samozřejmě předpokládá, aby následek samotný ještě trval, i když zásah už skončil, a aby bylo možné jej odstranit. Soud musí uložit lhůtu, do kdy má být následek odstraněn, aby oprávněná právnická osoba mohla případně podat návrh na soudní výkon rozhodnutí. Stejně tak je možné uložit pokutu podle §351 obč. soud. řádu. Ten umožňuje uložit povinnému subjektu pokutu až do výše 100 000 Kč, pokud nesplní vykonávané rozhodnutí. Pokuty propadají státu a povinný se tím logicky nezprošťuje povinnosti splnit rozhodnutí ani odpovědnosti za případnou škodu.

c) právo domáhat se přiměřeného zadostiučinění, které může být přiznáno i v penězích.

Institut přiměřeného zadostiučinění je v občanském právu spojen právě s nemajetkovou újmou. V případě § 19b odst. 2 a 3 rozlišujeme zadostiučinění morální a peněžité. Otázka souběhu obou těchto forem je problematická. Teorie dosud vycházela z přesné interpretace zákona, z níž vyplývá, že peněžité zadostiučinění je nejen možné, ale dokonce nutné přiznat vedle morálního vždy, když to žalobce navrhne v žalobě a když se prokáže, že skutečně došlo k neoprávněnému zásahu do dobré pověsti právnické osoby. Soud je pak oprávněn nanejvýš snížit výši požadované částky (navýšit jí nemůže, viz §153 odst. 2 obč. soud. řádu). Také v praxi je častěji přiznáváno peněžité zadostiučinění právnickým osobám než osobám fyzickým právě proto, že zákon v § 19 nevyžaduje žádné další podmínky pro přiznání peněžitého zadostiučinění (kromě toho, že samozřejmě musí být nárokováno v žalobě a že musí jít o situaci, kdy skutečně došlo k zásahu do dobré pověsti právnické osoby, nejen k jejímu ohrožení). Musí skutečně dojít k určité nemajetkové újmě.

Jak již bylo řečeno, důležité pro řešení dané problematiky je srovnání ustanovení § 19b s ustanovením § 13 Obč. zák., které pojednává o ochraně osobnosti. U fyzické osoby užívá zákon pojem náhrada nemajetkové újmy v penězích, kdežto u právnické osoby užívá „přiměřené zadostiučinění v penězích“. I tento rozdíl, kromě celkového znění celých ustanovení, by napovídal tomu, že zákonodárce opravdu rozlišuje tyto dva případy a peněžitou satisfakci umožňuje právnickým osobám přiznávat častěji než fyzickým osobám náhradu nemajetkové újmy. Je to v protikladu k tomu, že naopak vůbec existence zásahu do osobnostních práv fyzické osoby je soudy stanovována daleko častěji než zásah do dobré pověsti právnické osoby. Tento zdánlivý rozpor však podle mého názoru odpovídá skutečnosti. Fyzická osoba se může cítit subjektivně poškozena na svých osobnostních

právech opravdu i méně intenzivním zásahem, a tudíž častěji (například vyřčením lživého názoru v úzké společnosti lidí) než osoba právnická. Pokud však již dojde k zásahu do dobré pověsti právnické osoby, jedná se většinou o skutečně intenzivní porušení práva, které může mít často velmi výrazné ekonomické následky, a proto je správné přiznávat u právnických osob peněžité zadostiučinění s větší benevolencí. Morální zadostiučinění je totiž podle mého názoru v těchto případech většinou nedostačující.

K tomu, kdy je možné přiznat vedle morálního zadostiučinění také zadostiučinění v penězích, se vyjádřil Nejvyšší soud především ve dvou svých rozsudcích. Poprvé to bylo rozhodnutí z 9. dubna 2002, pod spisovou značkou 28 Cdo 1640/2001. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud podpořil právní úvahu krajského soudu, když uvedl: „Odvolací soud tu poukazoval na srovnání právní úpravy obsažené v ustanoveních § 13 občanského zákoníku i § 19b občanského zákoníku, a byl toho názoru, že obě tato ustanovení obsahují vedle odstranění následků neoprávněného zásahu i přiznání přiměřeného zadostiučinění, tedy satisfakce, která může mít např. formu omluvy, ale i formu majetkového plnění v penězích. Z ustanovení § 19b občanského zákoníku však nevyplývá závěr (k němuž dospěl soud prvního stupně), že by při rozhodování o sankcích za neoprávněný zásah do dobré pověsti právnické osoby bylo nutné vždy v každém případě vedle morálního zadostiučinění poskytovat i zadostiučinění v penězích.“ Z výše uvedeného je patrné, že odvolací krajský soud se neshodl s rozhodnutím první instance, která naopak došla k tomu, že v situaci, kdy byl prokázán neoprávněný zásah do dobré pověsti právnické osoby a tato právnická osoba v žalobě uplatnila nárok na přiznání finanční satisfakce, není pro soud možné toto zadostiučinění nepřiznat. Je možné pouze modifikovat jeho výši. Tato interpretace okresního soudu se v zásadě shoduje s interpretací autorů knihy Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob⁴⁹. Odvolací soud však rozhodnutí v této věci sám považoval za důležité řešení zásadní právní otázky, již se uveřejněná judikatura soudů dosud nezabývala, a proto ve svém rozsudku vysloveně uvedl, že je možné podat dovolání. Nejvyšší soud svůj názor poté shrnul takto: „*Domáhání se tohoto zdržení se neoprávněného zásahu do dobré pověsti právnické osoby a odstranění závadného stavu, jakož i domáhání se přiměřeného zadostiučinění je podle citovaného ustanovení občanského zákoníku „možné“. Z tohoto zákonného znění nevyplývá povinnost soudu vždy ukládat všechny tyto zákonem uvedené*

⁴⁹ Devátý, S., Toman, P. Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2001

možné prostředky ochrany a sankcí. Posouzení této možnosti náleží soudu, u něhož se lze uvedených prostředků ochrany a sankcí domáhat.“

Druhým zásadním rozsudkem Nejvyššího soudu k dané problematice bylo jeho rozhodnutí pod spisovou značkou 30 Cdo 842/2004, v němž již jasně stanovil, že pokud v konkrétním případě postačí jako zadostiučinění jen morální satisfakce, není již možné přiznat žalobci i nárok na peněžité zadostiučinění (relutární satisfakci). Vyšel tak z analogie s ochranou osobnosti u fyzické osoby. Konkrétně ve svém rozhodnutí uvedl: „Ustanovení § 19b odst. 2 (resp. též 3) o.z. sice nepodmiňuje poskytnutí zadostiučinění v relutární formě stejně, jak to činí při úpravě sankcí za neoprávněný zásah do práv na ochranu osobnosti § 13 odst. 2 o.z., avšak i v tomto případě je třeba podle názoru dovolacího soudu (který se tak liší od v rámci jinak pečlivě zpracovaného odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně vysloveného názoru, který pak ve své podstatě fakticky přejal odvolací soud - totiž, že v případě uplatnění nároku právnické osoby na zadostiučinění v penězích nejsou uplatňovány žádné omezující podmínky pro jeho přiznání, ani na výši uplatněné částky, takže lze např. přiznat finanční zadostiučinění i v tom případě, že by morální zadostiučinění bylo postačujícím) vycházet z analogických kritérií. Pokud by se totiž v konkrétním případě jevilo například postačujícím zadostiučinění nepeněžité, odporovalo by zásadám, na nichž je zbudován občanský zákoník, přiznat v takovém případě též relutární satisfakci. Pro úvahu soudu v takovémto případě rozhodují konkrétní okolnosti jednotlivého případu ve spojení se soudcovským uvážením. Je třeba zdůraznit, že takto je právnickým osobám v oboru soukromého práva poskytována ochrana blízká se ochraně práv fyzických osob na ochranu jejich osobnosti.“

Nejvyšší soud tedy v tomto rozsudku na rozdíl od předchozího jasně zdůvodnil, proč nevychází z doslovné interpretace zákona, který pro přiznání relutární satisfakce nepožaduje splnění žádných podmínek, jak tomu činí v případě ochrany osobnosti fyzické osoby v § 13. Nejvyšší soud vychází ve svém závěru ze zásad, na nichž je zbudován občanský zákoník. Z poslední věty uvedené citace je navíc patrný názor autorů rozhodnutí, že ochrana osobnostních práv právnických osob by neměla překračovat ochranu osobnostních práv osob fyzických.

Zde bych rád ovšem citoval z knihy *Ochrana osobnosti podle občanského práva*, v níž se píše: „Z tohoto teoretického pojetí a contrario vyplývá, že v českém občanském právu nemohou být a nejsou subjekty všeobecného osobnostního práva, resp. dílčích

osobnostních práv, a tedy i subjekty občanskoprávní ochrany podle §11n. obč. zák., právnické osoby. To znamená, že ustanovení §11 n. obč. zák. nelze při jejich praktické aplikaci použít na ochranu právnických osob ani přímo, ani nepřímo prostřednictvím obdoby - analogie (§853 oč. zák.)⁵⁰ Ačkoliv se domnívám, že autoři knihy neměli v tomto případě na mysli případ, kdy by užití analogie mělo postavení právnické osoby zhoršit, naopak pravděpodobně chtěli omezit přílišné rozšiřování ochrany osobnostních práv právnických osob, přesto je pro otázku přípustnosti relutární satisfakce teze o nepřípustnosti analogie bezesporu pozoruhodná.

K otázce práva na přiměřené zadostiučinění bych rád ještě zmínil rozsudek Nejvyššího soudu, který se sice týkal ochrany osobnosti fyzické osoby, ale navzdory předešlým řádkům lze očekávat, že v podobné situaci u zásahu do dobré pověsti právnické osoby by soud jednal analogicky. V odůvodnění tohoto rozhodnutí uvedli soudci do souvislosti prostředky ochrany proti zásahu do dobré pověsti s institutem svémoci. Rozhodnutí bylo publikováno v souboru rozhodnutí NS, pod číslem C 240 a v jeho odůvodnění můžeme číst: *„Při rozhodování o přiměřeném zadostiučinění, jež má být poskytnuto fyzické osobě za účelem reparace následků neoprávněného zásahu do jejích osobnostních práv, je třeba přihlídnout i k tomu, že jistou formu zadostiučinění na úkor zájmů škůdce si fakticky poskytl sám poškozený, např. ve formě následného a jinak neakceptovatelného verbálního nebo brachiálního útoku. V takových případech je třeba ve smyslu §13 Obč. zák. porovnat míru dotčení osobnosti fyzické osoby a tomu odpovídající předpoklad přiměřenosti odpovídající satisfakce s tím, do jaké míry byl nárok na satisfakci suplován případnou „svémocí“ poškozeného.“*

⁵⁰ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha a.s., 2004, str. 73

7b. Ochrana dobré pověsti právnické osoby podle obchodního zákoníku (513/1991 Sb.)

Obchodní zákoník upravuje v §8-12 institut obchodní firmy. O něm jsem pojednal již výše v souvislosti s ochranou názvu právnické osoby. Nyní se budu věnovat ochraně, kterou obchodní zákoník nabízí dobré pověsti podnikatele. Poskytuje jí prostřednictvím ustanovení o nekalé soutěži v §44 až 50a.

Nekalá soutěž

Z hlediska ochrany dobré pověsti právnické osoby je zásadní otázkou, kdy je na místě aplikovat obchodní a kdy občanský zákoník. Vzájemný poměr úpravy nekalé soutěže a úpravy ochrany dobré pověsti právnické osoby v §19b občanského zákoníku je častým předmětem soudní judikatury.

Nejprve bych rád připomněl poměr mezi oběma zákoníky jako celky. Obchodní zákoník je vůči občanskému lex specialis. Rozsah jeho působnosti je vymezen v prvním paragrafu: „Tento zákon upravuje postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy, jakož i některé vztahy s podnikáním související.“ V druhém odstavci téhož ustanovení je pak vysvětlen právě poměr ke kodexu občanského práva: „Právní vztahy uvedené v odstavci 1 se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto ustanovení, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad, na kterých spočívá tento zákon.“

Obecně lze tedy říci, že obchodní zákoník a potažmo úprava nekalé soutěže se uplatní tehdy, pokud k narušení práva na ochranu dobré pověsti právnické osoby dojde mezi podnikateli, pokud jsou subjekty jiné, uplatní se občanský zákoník. Takto jednoduše však problém vyřešit nelze.

Nejprve je důležité se vypořádat s pojmy podnikatel a soutěžitel. Samotné úvodní ustanovení části věnované nekalé soutěži (§44 obch. zák.), totiž nehovoří o podnikatelích, ale o soutěžitelích. Tato generální klauzule celé nekalosoutěžní úpravy charakterizuje ve svém prvním odstavci nekalou soutěž jako jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. A prohlašuje, že takovéto jednání se zakazuje. Tato generální klauzule má dvě funkce. Jednak na jejím základě je možné stíhat ta nekalosoutěžní jednání, která nejsou

upravena v dalších paragrafech, kromě toho však právě zde vymezené znaky musí naplňovat i následující speciální nekalosoutěžní jednání.

Jak jsem již uvedl, pro správné popsání rozdílu mezi ochranou dobré pověsti občanskoprávní a obchodněprávní je nejprve nutné si vymežit rozdíl mezi pojmy soutěžitel a podnikatel. V rozhodnutí uveřejněném pod č. 7/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek byl uveden právní závěr, že pro posouzení toho, zda vytýkané jednání je neoprávněným zásahem do dobré pověsti právnické osoby (§ 19b odst. 3 občanského zákoníku) nebo nekalosoutěžním jednáním podle ustanovení § 44 odst. 1 obchodního zákoníku (zákona č. 513/1991 Sb.), je rozhodné, zda k tomuto jednání došlo mezi soutěžiteli v rámci hospodářské soutěže.

Soutěžitel je definován v §41 jako fyzická i právnická osoba, která se účastní hospodářské soutěže, i když není podnikatel. Jinak řečeno: účastníkem soutěže je každý, kdo svým jednáním má vliv na její průběh, tedy nejen podnikatel, ale i nepodnikatel.⁵¹ Soutěžitel je tedy pojmem širším, neboť hospodářské soutěže se může účastnit i nepodnikatel, na druhou stranu je pojmem, který vyjadřuje relaci k někomu jinému. Takže ani dva podnikatelé nemusí být vůči sobě soutěžiteli, protože se nestřetávají v hospodářské soutěži. Hospodářská soutěž jako taková v zákoně definována není, ale obecně je vykládána široce. V hospodářské soutěži se utkávají ti, kteří mají společné hospodářské zájmy, kteří jsou navzájem v ekonomicky podmíněném konkurenčním poměru.⁵² To, že pro posouzení soutěžního vztahu není natolik důležité, zda se jedná o poměr mezi podnikateli, ale spíše o podstatu konkrétního vztahu a situaci, za níž nastal spor, dobře dokumentuje i rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 10. 2003: „Pro úvahu, zda jednání konkrétního subjektu je jednáním v hospodářské soutěži, není rozhodné, že jde o subjekt, jenž vedle jiných úkolů může vykonávat vlastním jménem a na vlastní odpovědnost soustavnou činnost za účelem dosažení zisku, nýbrž to, zda šlo o jednání soutěžitele tedy, zda bylo motivováno soutěžním záměrem a nikoli záměrem jiným.“⁵³ Zajímavý, avšak celou záležitost snad ještě více komplikující, názor vyjádřil prof. JUDr. Petr Hajn DrSc., který ve své stati uvedl, že „soutěž je trvalým stavem lidské existence a dochází k ní i mezi

⁵¹ Toman, Devátý, str. 100

⁵² Eliáš, K., Dvořák, T., a kol. Obchodní zákoník - Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900, Linde Praha a.s., Praha, 2006, str. 127

⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Odo 106/2001

subjekty nepodnikatelské povahy.“ Jinými slovy, i právnická osoba, která se hospodářské soutěže neúčastní a pro niž názor ostatních subjektů na ni samou nemá žádný přímý ani nepřímý ekonomický dopad (což je ovšem situace výjimečná, téměř lze říci teoretická), bezesporu má zájem na právní ochraně své dobré pověsti. V tomto smyslu totiž není chápána dobrá pověst primárně jako jakýsi nehmotný statek, který lze získávat a ztrácet, ale jako jedno ze základních práv, které se náš právní systém rozhodl přiznávat nejen fyzickým, ale také právnickým osobám.

Právě v obtížnosti definice hospodářské soutěže také spočívají spory, kdy aplikovat občanské a kdy obchodní právo. Nelze se spolehnout pouze na klasifikaci aktivně i pasivně legitimovaného subjektu, ale správně posoudit vztah, který mezi subjekty panoval v době, kdy došlo k porušení práva. Poměrně přesně to vystihuje definice profesora Hajna: „Celkově lze říci, že v soutěžním vztahu se nacházejí všechny subjekty, mezi nimiž na základě objektivní povahy jejich výrobků, služeb nebo vlastní aktivity dojde na trhu k hospodářskému zájmovému střetu.“⁵⁴ Pokud je tento vztah soutěžní v tom smyslu, že porušení práva zásahem do dobré pověsti právnické osoby vedlo k získání ekonomické výhody vůči druhému subjektu, pak se jedná o nekalou soutěž. V ostatních případech bude aplikován §19b obč. zák. o ochraně dobré pověsti právnické osoby.

Celá věc je ještě komplikovanější vzhledem k rozhodnutí Nejvyššího soudu, které roli hospodářské soutěže naopak zdůrazňuje i u případů, kdybychom o ní ani neuvažovali: „...dovolací soud je v této právní věci téhož názoru, že pojem dobré pověsti právnické osoby ve smyslu ustanovení § 19b odst. 3 občanského zákoníku je úzce spjat s hospodářskou soutěží (ve smyslu ustanovení § 44 odst. 1 obchodního zákoníku – zákona č. 513/1991 Sb.), a to i když tu nejde o výlučnou ochranu dobré pověsti právnické osoby jen mezi účastníky hospodářské soutěže navzájem. Z účelu a předmětu občanskoprávních vztahů (srov. § 1 občanského zákoníku) nepochybně totiž vyplývá, že ochrana proti neoprávněnému zásahu do dobré pověsti právnické osoby (§ 19b odst. 3 občanského zákoníku) se vztahuje nejen na účastníky hospodářské soutěže, ale obecně na účastníky občanskoprávních vztahů, avšak z obsahu a účelu ustanovení § 19b občanského zákoníku je nutno dovodit (srov. již citované rozhodnutí uveřejněné pod č. 7/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), že ochrana jména a dobré pověsti právnické osoby úzce souvisí (stejně jako ochrana před nekalosoutěžním jednáním ve smyslu ustanovení § 44 a násl.

⁵⁴ Hajn, P. Právo nekalé soutěže. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 1994, s. 19.

obchodního zákoníku /zákona č. 513/1991 Sb./) s hospodářskou soutěží.⁵⁵ Jinými slovy Nejvyšší soud zde předpokládá úzkou souvislost pojmu dobré pověsti a hospodářské soutěže. S tím lze souhlasit z hlediska praktického, kdy především právě podnikatelé využívají ustanovení o ochraně dobré pověsti, neboť na ní mají nejsilnější zájem. Nejvyšší soud z toho dovozuje: „Posouzení neoprávněného zásahu do dobré pověsti právnické osoby z hlediska souvislosti s hospodářskou soutěží (a případné zhoršení dobré pověsti právnické osoby v hospodářské soutěži) je tu tedy rozhodujícím hlediskem pro posouzení neoprávněnosti zásahu do dobré pověsti právnické osoby.“

V předešlém textu jsem došel k závěru, že hospodářská soutěž je teorií i judikaturou vykládána velmi extenzivně, a tak také ustanovení o nekalé soutěži nalézají často uplatnění. Abych charakterizoval nekalou soutěž jako takovou, využiji opět judikát Nejvyššího soudu, sp. zn. 3 Cmo 310/2008: „Nekalou soutěží dle § 44 odst. 1 ObchZ je jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. Přitom je třeba vyjít z toho, že zákon pojem dobrých mravů (jejichž porušení je tou skutečností, jež závadné jednání odlišuje od přípustného konkurenčního jednání) nedefinuje a s ohledem na dosud publikovanou judikaturu lze dovodit, že dobré mravy netvoří uzavřený normativní systém a jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací a jejich souladu s obecně uznávanými pravidly slušného a poctivého jednání. Rozpor jednání s dobrými mravy je třeba posuzovat v každém případě individuálně s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem jednání účastníků v příslušném období a jejich tehdejšímu postavení (tak usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 32 Odo 1230/2005 z 14.3.2006). Jak z vymezení plyne, k tomu, aby určité jednání bylo možné kvalifikovat jako jednání nekalé soutěže, je třeba kumulativního splnění všech podmínek, uvedených v ust. § 44 odst. 1 ObchZ.“

Z předešlého textu je zřejmé, že ani vymezení nekalosoutěžního jednání není jednoduché a vyžaduje důkladné posouzení dané situace a všech okolností. K danému tématu existuje poměrně rozsáhlá judikatura i teoretické zpracování, ale to nebylo předmětem mé práce.

Ustanovení obchodního zákoníku §44 ve druhém odstavci demonstrativně vyjmenovává jednotlivé formy nekalé soutěže. Z hlediska zásahu do dobré pověsti právnické osoby jsou z nich relevantní tyto:

⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 28 Cdo 1015/2002

a) klamavá reklama (§45)

Cílem je vyvolat u zákazníků omyl a na jeho základě rozšířit svůj okruh zákazníků na úkor jiných soutěžitelů. Rozhodující je, zda je reklama způsobilá vyvolat klamavý dojem u průměrného zákazníka.

b) vyvolání nebezpečí záměny (§47)

Spočívá ve vyvolání záměny nebo klamně představy o spojení s podnikem, firmou, zvláštním označením nebo výrobky či výkony jiného soutěžitele. K tomu může dojít například neoprávněným užitím firmy, názvu nebo jakýchkoliv znaků příznačných pro jiného soutěžitele (např. obaly, podoba katalogů atd.)

c) parazitování na pověsti (§48)

V zákoně je charakterizováno jako „využívání pověsti podniku, výrobků nebo služeb jiného soutěžitele s cílem získat pro výsledky vlastního nebo cizího podnikání prospěch, jehož by soutěžitel jinak nedosáhl“. Je zřejmé, že na rozdíl od ostatních jednání, zde je stanoven subjektivní prvek jednání a neplatí zde tedy objektivní odpovědnost. Tohoto jednání se nelze dopustit bez zavinění.

d) zlehčování (§50)

Ustanovení o zlehčování je z hlediska ochrany dobré pověsti právnické osoby v hospodářské soutěži asi nejvíce použitelné. Skládá se ze dvou skutkových podstat: „1) Zlehčováním je jednání, jímž soutěžitel uvede nebo rozšiřuje o poměrech, výrobcích nebo výkonech jiného soutěžitele nepravdivé údaje způsobilé tomuto soutěžiteli přivodit újmu.

(2) Zlehčováním je i uvedení a rozšiřování pravdivých údajů o poměrech, výrobcích či výkonech jiného soutěžitele, pokud jsou způsobilé tomuto soutěžiteli přivodit újmu. Nekalou soutěží však není, byl-li soutěžitel k takovému jednání okolnostmi donucen (oprávněná obrana).“

Základním účelem deliktu je získat výhodnější soutěžní pozici haněním konkurence.⁵⁶ Součástí závadných sdělení nemusí být přesné pojmenování soutěžitele, stačí, pokud je pro průměrného zákazníka možné ho na základě sdělení s určitostí identifikovat. Toto

⁵⁶ Eliáš, K., Dvořák, T., a kol.: Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem z judikatury od roku 1900. 5. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2006, str. 167

ustanovení je v rámci ochrany dobré pověsti právnických osob v celém právním řádu výjimečné také v tom, že výslovně zakazuje i šíření pravdivých informací způsobilých přivodit soutěžiteli újmu. Výjimkou je pouze tzv. oprávněná obrana. Okolnosti, kterými je soutěžitel k šíření pravdivých informací donucen, přitom nemusí být způsobené tím, o němž jsou tyto informace šířeny.

e) srovnávací reklama (§50a)

Tato skutková podstata byla do občanského zákoníku doplněna až novelou č. 370/2000 Sb. Toto ustanovení povoluje srovnávací reklamu, ale zároveň zajišťuje, aby taková reklama byla především objektivní, poctivá a nebyla klamná.⁵⁷

Na závěr tohoto oddílu bych rád zdůraznil, že je možné, aby se právnická osoba bránila proti zásahu do své dobré pověsti jak pomocí úpravy nekalé soutěže v obchodním zákoníku, tak pomocí ochrany dobré pověsti podle občanského zákoníku. Obě úpravy totiž chrání jinou hodnotu. Obchodní zákoník skrze úpravu nekalé soutěže ochraňuje spotřebitele, pozici soutěžitele, tržní hospodářství jako takové. Občanský zákoník naproti tomu ochraňuje ve svém §19b především dobrou pověst právnické osoby. Proto je možné domáhat se ochrany naráz jak z titulu nekalé soutěže, tak z titulu ochrany dobré pověsti právnické osoby.⁵⁸

⁵⁷ Eliáš, K., Dvořák, T., a kol.: Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem z judikatury od roku 1900. 5. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2006, str. 171

⁵⁸ Devátý, S., Toman, P. Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2001, str. 100 - autoři zde odkazují na rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp.zn. 3 Cmo 1336/94

7c. Ochrana dobré pověsti právnické osoby podle trestního zákoníku (40/2009 Sb.)

V oblasti trestního práva došlo v letošním roce k zásadní změně, když 1. ledna nabyl účinnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. V důvodové zprávě k tomuto právnímu předpisu se mimo jiné píše, že nová kodifikace trestního práva bude založena na přesvědčení, že ochranu demokratického státního a společenského zřízení, práv a svobod jednotlivců a ochranu jejich života, zdraví a majetku je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky. Úloha trestního práva má být v tomto smyslu k ostatním právním odvětvím subsidiární. Tento přístup v oblasti ochrany dobré pověsti právnických osob dokazuje například skutečnost, že ze seznamu skutkových podstat trestných činů byla vypuštěna hrubá urážka nebo pomluva státního orgánu při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, která byla v dřívějším trestním zákoně (č. 140/1961 Sb.) uvedena v §154.

Trestní zákoník v několika svých ustanoveních zajišťuje možnost ochrany dobré pověsti právnické osoby. Některá z nich ovšem postihují ochranu jen vybraným subjektům nebo postihují jen konkrétní způsob zásahu do dobré pověsti právnické osoby.

1. Konkrétně v hlavě VI., věnované trestným činům proti hospodářské soutěži, díle třetím, §248 nazvaném: Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, zákonodárce spojil dvě skutkové podstaty trestných činů podle předchozí úpravy, a sice trestného činu porušování závazných pravidel hospodářského styku (původně §127) a trestného činu nekalé soutěže (původně §149). Odstavec 1 §248 nového trestního zákoníku zní:

Kdo poruší jiný právní předpis o nekalé soutěži tím, že se při účasti v hospodářské soutěži dopustí

- a) klamavé reklamy,*
- b) klamavého označování zboží a služeb,*
- c) vyvolávání nebezpečí záměny,*
- d) parazitování na pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele,*
- e) podplácení,*
- f) zlehčování,*
- g) srovnávací reklamy,*
- h) porušování obchodního tajemství, nebo*
- i) ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí,*

a způsobí tím ve větším rozsahu újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům nebo opatří tím sobě nebo jinému ve větším rozsahu neoprávněné výhody, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Je zřejmé, že toto ustanovení pokrývá trestné činy související s nekalou soutěží, avšak původní objekt trestného činu v §127, tedy právo na dodržení pravidel hospodářského styku v nejšířším slova smyslu, zde nenalzáme. Problematiky dobré pověsti se budou týkat především písmena a), b), c),d), f) a g), tak jsem o nich pojednal v kapitole o ochraně dobré pověsti podle obchodního práva. Trestní zákoník vyžaduje pro trestnost nekalosoutěžního jednání, aby toto jednání způsobilo ve větším rozsahu újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům, nebo aby opatřilo svému původci nebo třetí osobě ve větším rozsahu neoprávněné výhody. Větší rozsah podle trestního práva znamená hodnotu větší než 50 000 Kč.

2. Dalším relevantním ustanovením je §268 trestního zákoníku, který v sobě obsahuje úpravu skutkové podstaty Porušení práv k ochranné známce a jiným označením, která byla dřív upravena v §150. První odstavec tohoto ustanovení se týká ochranných známek výrobků a služeb, jejichž neoprávněná záměna ovšem může ve svém důsledku vést k poškození dobré pověsti oprávněného držitele ochranné známky. Druhý odstavec pak upravuje neoprávněné užívání obchodní firmy (viz kapitola o názvu právnické osoby), označení původu nebo zeměpisného označení.
3. Ustanovení §154 odst. 2 původního trestního zákona č. 140/1961, které postihovalo toho, kdo hrubě urazí nebo pomluví státní orgán při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon, nemá v novém trestním zákoníku obdobu, nový trestní zákoník tak již neposkytuje ochranu pověsti, vážnosti a důstojnosti státních orgánů.
4. Skutková podstata původního §169b o pohrdání soudem je nyní v §336. Ten stanoví, že trestného činu se dopustí ten, kdo opakovaně
 - a) závažným způsobem ruší jednání soudu,
 - b) při takovém jednání se k soudu chová urážlivě nebo soud znevažuje, nebo
 - c) bez dostatečné omluvy neuposlechne příkaz nebo výzvu soudu anebo jednání soudu zmaří.

Objektem tohoto trestného činu není přímo dobrá pověst soudu, ale jeho autorita během jednání.

5. Konečně poškozování cizích práv je nově upraveno v §181 a spočívá ve velmi obecné skutkové podstatě, podle níž se trestného činu dopustí ten, kdo jinému způsobí vážnou újmu na právech tím, že někoho uvede v omyl nebo využije něčí omyl. Tato skutková podstata je velmi široká a lze si představit, že bude upotřebena i v případech týkajících se trestněprávní ochrany dobré pověsti právnické osoby.

Nepochybně jsou podmínky trestněprávních sankcí přísnější než u občanského práva. Odpovědnost za trestné činy není objektivní a vyžaduje zavinění. Proto by nebyla z hlediska ochrany práva na dobrou pověst dostačující pouhá trestněprávní ochrana a kombinace obou způsobů je žádoucí.⁵⁹

Další podstatnou odlišností ochrany nabízené trestním právem je skutečnost, že odpovědnou za trestný čin může být zatím stále pouze fyzická osoba (i když důvodová zpráva k trestnímu zákoníku již počítá se vznikem zvláštního zákona o trestní odpovědnosti právnických osob). Každopádně je možné říci, že trestní oznámení je vhodným řešením v případě skutečně intenzivního zásahu do dobré pověsti právnické osoby.

⁵⁹ Devátý, S., Toman, P. Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2001, str. 27

7d. Ochrana dobré pověsti právnické osoby podle tiskového zákona a zákona o rozhlasovém a televizním vysílání

a) Tiskový zákon (46/2000 Sb.)

Tiskový zákon je relativně mladou právní normou, která byla přijata v roce 2000 po devíti letech příprav. Nahradila tak zákon č. 81/1966 Sb., který byl v mnoha ohledech již naprosto nedostačující a neodpovídající jak společenským podmínkám, tak tiskovým zákonům v západoevropských státech. Nový tiskový zákon také novelizoval zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, do něhož tak zavedl „své“ nové právní instituty: právo na odpověď, právo na dodatečné sdělení, ochrana zdroje a obsahu informací. Tento zákon byl však hned následující rok zrušen novým zákonem č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Tiskový zákon novelizoval i některé další předpisy: zák. č. 425/1990 Sb. o okresních úřadech, zák. č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích a zák. č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád.

V tiskovém zákoně č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, ve znění pozdějších předpisů, je ochrana osobnostních práv fyzických i právnických osob upravena společně, na rozdíl od oddělených úprav v občanském zákoníku. Tiskový zákon je ve vztahu k občanskému zákoníku speciální normou poskytující ochranu osobnostních práv jen v omezené míře.

Oblast, v níž poskytuje tiskový zákon ochranu osobnostních práv právnickým osobám, je samozřejmě vymezena především předmětem a působností zákona. Ty jsou upraveny v §1 a §2. Předmět úpravy je charakterizován takto: „Tento zákon upravuje některá práva a povinnosti vydavatelů a dalších fyzických a právnických osob v souvislosti s vydáváním periodického tisku.“ Působnost zákona je pak v následujícím ustanovení omezena jen na ten periodický tisk, který je vydáván a šířen na území České republiky, přičemž ustanovení §6 až 9 a §17 se nevztahují na tisk vydávaný mimo české území, i kdyby byl na našem území šířen. Zároveň jsou ve druhém odstavci z působnosti vyjmuty Sběrka zákonů, Sběrka mezinárodních smluv, věstníky, úřední tiskoviny vydávané na základě zvláštního právního předpisu a tiskoviny vydávané výlučně pro vnitřní potřeby vydavatele.

Předmět zákona je ovšem něco jiného než jednotlivé předměty, který jsou zákonem chráněny. Ty jsou většinou specifikovány až v ustanoveních, které se věnují jednotlivým prostředkům ochrany.

Prostředky ochrany

a) Právo na odpověď

Právo na odpověď upravuje §10 tisk. zák., který uvádím v úplném znění:

(1) Jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby, anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění odpovědi. Vydavatel je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit.

(2) Odpověď se musí omezit pouze na skutkové tvrzení, kterým se tvrzení podle odstavce 1 uvádí na pravou míru nebo neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení se doplňuje nebo zpřesňuje. Odpověď musí být přiměřená rozsahu napadeného sdělení, a je-li napadána jen jeho část, pak této části; z odpovědi musí být patrné, kdo ji činí.

(3) Osoba, na jejíž žádost byla vydavatelem uveřejněna odpověď podle tohoto zákona, nemůže požadovat uveřejnění další odpovědi na tuto odpověď.

(4) Po smrti fyzické osoby přísluší právo podle odstavce 1 jejímu manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům.

(5) Ustanovení zvláštního právního předpisu 4) o ochraně osobnosti a o ochraně jména a dobré pověsti právnické osoby zůstávají úpravou podle odstavců 1 až 4 nedotčena.

Právě v odstavci jedna je vymezen předmět, jemuž tiskový zákon poskytuje ochranu. Je jím čest, důstojnost nebo soukromí určité fyzické osoby, anebo jméno či dobrá pověst určité právnické osoby. Zde tedy zjišťujeme, že tiskový zákon poskytuje, co se týče osobnostních práv právnických osob, ochranu dobré pověsti, stejně jako občanský zákoník a pak také jménu právnické osoby, což je termín, s nímž se v občanském zákoníku nesetkáváme. Jak již ale bylo zmíněno výše, pojem obchodní jméno byl užíván dříve v rámci obchodního zákoníku, kde ho později nahradil pojem obchodní firma. Oproti tomu předchozí právní forma věnovaná tisku, totiž zákon č. 81/1966 Sb. užíval pojem dobré jméno ve významu dnešní dobré pověsti. V otázce poněkud zmateného užití termínu jméno v zákoně č. 46/2000 Sb. se proto přikláním k názoru autorů knihy Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, kteří soudí, že nebylo úmyslem zákonodárce označit slovem jméno název právnické osoby (termín občanského zákoníku), a to především proto, že pravděpodobně neměl vůbec v úmyslu chránit tiskovým zákonem název právnické osoby,

když tak nečiní u jména a příjmení osoby fyzické. Toman a Devátý tedy soudí, že „zmínka o „jménu“ se zde ocitla omylem.⁶⁰

U zásahu do dobré pověsti právnické osoby je důležitým kritériem, zda se domnělý zásah uskutečnil skrze skutkové tvrzení nebo zda šlo spíše o názor či jiný publicistický příspěvek ovlivněný subjektivním pohledem svého autora. Předmětem práva na odpověď jako takového je tedy sdělení, které obsahuje nepravdivé, neúplné nebo pravdu zkreslující skutkové tvrzení způsobilé se dotknout dobré pověsti právnické osoby. Bližší vymezení všech těchto termínů však v zákoně není a je proto ponecháno na soudech. Odpovědnost podle tiskového zákona je objektivní. Jde pouze o to, zda došlo k zásahu, zda byl neoprávněný a zda mezi tímto zásahem a jeho neoprávněností existuje příčinná souvislost.

Problémem současného tiskového zákona je skutečnost, že první odstavec §10 nijak neřeší, zda sdělení, které zasáhlo do cti, důstojnosti nebo soukromí fyzické osoby, popřípadě do dobré pověsti právnické osoby, je pravdivé či nepravdivé. Jazykovým výkladem bychom tedy dospěli k tomu, že právo na odpověď má každý, jenž se cítí poškozen na své důstojnosti či dobré pověsti, ač třeba sdělením pravdivým. To, že se musí jednat o sdělení nepravdivé, je nutné vyvodit z dalších ustanovení zákona, především z druhého odstavce §10. Uvádět na pravou míru skutkové tvrzení, které je pravdivé, nelze.

Obsahem práva na odpověď je právě jen ono uvedení na pravou míru nepravdivého, nepřesného nebo pravdu zkreslujícího tvrzení. Podle tiskového zákona není možné před soudem požadovat po vydavateli uveřejnění omluvy.

b) Právo na dodatečné sdělení

Tento prostředek ochrany je upraven v §11, také zde uvádím jeho úplné znění.

(1) Jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení ve věcech přestupků vedeném proti fyzické osobě, anebo o řízení ve věcech správních deliktů vedeném proti fyzické nebo právnické osobě, kterou lze podle tohoto sdělení ztotožnit, a toto řízení nebylo ukončeno pravomocným rozhodnutím, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění informace o konečném výsledku řízení jako

⁶⁰ Devátý, S., Toman, P. Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, Praha: Linde Praha a.s., 2001, str.

dodatečného sdělení. Vydavatel je povinen na žádost této osoby informaci o pravomocném rozhodnutí jako dodatečné sdělení uveřejnit.

(2) Po smrti fyzické osoby přísluší právo podle odstavce 1 jejímu manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům.

(3) Ustanovení zvláštního právního předpisu 4) o ochraně osobnosti a o ochraně jména a dobré pověsti právnické osoby zůstávají úpravou podle odstavců 1 a 2 nedotčen.

Nejprve je třeba si uvědomit, že právnická osoba je způsobilá se dopustit z uvedených deliktů pouze deliktu správního, a proto se ochrany dobré pověsti právnické osoby týká právě jen tato část prvního odstavce. Právo na dodatečné sdělení vychází z principu presumpce nevinu. Je nepochybné, že informace o podezření z protiprávního činu právnické osob je způsobilá výrazně zasáhnout do její dobré pověsti. Ustanovení §11 dává právnické osobě možnost uveřejnit výsledek řízení ve věcech správních deliktů, pokud toto řízení dopadne v její prospěch. Problém u dodatečného sdělení je stejný jako problém morální satisfakce. Lze úspěšně pochybovat o tom, že dodatečné sdělení je schopné změnit negativní vnímání právnické osoby u všech těch, kteří si přečetli původní zprávu. Druhou nevýhodou tohoto institutu je omezení dodatečného sdělení pouze na informaci o výsledku řízení o správním deliktu. Pokud však v rámci informování o řízení uvede médium další skutková tvrzení, která se ukážou jako nepravdivá, poškozená právnická osoba nemá možnost požadovat v rámci dodatečného sdělení také odpověď na tato nepravdivá tvrzení. Z těchto důvodů se jeví jako účinnější obrana použití §19b občanského zákoníku.

c) Náležitosti obou prostředků ochrany podle tiskového zákona

Žádost o uveřejnění odpovědi i dodatečného sdělení musí mít písemnou formu. Návrh odpovědi nebo dodatečného sdělení musí být svým rozsahem přiměřený napadenému sdělení. Důležité je dodržení zákonem stanovených lhůt. Žádost musí být vydavateli tiskoviny zaslána do 30 dnů od uveřejnění napadaného skutkového tvrzení, případně od pravomocného rozhodnutí v řízení o správním deliktu. Vydavatel má od doručení žádosti 8 dní na uveřejnění odpovědi či dodatečného sdělení (v případě větší periodicity na informování dotčené právnické osoby o tom, že omluva či dodatečné sdělení budou uveřejněny v nejbližším dalším vydání periodika) a pokud tak neučiní, může se poškozená právnická osoba domáhat svého práva u soudu, a to do 15 dní od uplynutí vydavatelovy

lhůty na uveřejnění. Příslušným soudem je podle §9 odst. 2 písm. a) obč. soud. řádu krajský nebo městský soud.

b) Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání (231/2001 Sb.)

Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání obsahuje obdobnou úpravu ochrany osob dotčených obsahem rozhlasového nebo televizního vysílání jako tiskový zákon. Pro srovnání uvádím opět plné znění ustanovení o právu na odpověď a na dodatečné sdělení.

§35 Právo na odpověď

(1) Jestliže bylo v rozhlasovém nebo televizním vysílání uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na provozovateli vysílání uveřejnění odpovědi. Provozovatel vysílání je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit.

(2) Odpověď se musí omezit pouze na skutkové tvrzení, kterým se tvrzení podle odstavce 1 uvádí na pravou míru, nebo neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení se doplňuje nebo zpřesňuje. Odpověď musí být přiměřená rozsahu napadeného sdělení, a je-li napadána jen jeho část, pak této části; z odpovědi musí být patrné, kdo ji činí.

(3) Osoba, na jejíž žádost byla provozovatelem vysílání uveřejněna odpověď podle tohoto zákona, nemůže požadovat uveřejnění další odpovědi na tuto odpověď.

(4) Po smrti fyzické osoby přísluší právo podle odstavce 1 jejímu manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům.

(5) Ustanovení zvláštního právního předpisu o ochraně osobnosti a ochraně jména nebo dobré pověsti právnické osoby zůstávají úpravou podle odstavců 1 až 4 nedotčena.

§ 36 Dodatečné sdělení

(1) Jestliže bylo v rozhlasovém nebo televizním vysílání uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení ve věcech přestupků vedeném proti fyzické osobě anebo o řízení ve věcech správních deliktů vedeném proti fyzické nebo právnické osobě, kterou lze podle tohoto sdělení ztotožnit, a toto řízení nebylo ukončeno pravomocným rozhodnutím, má tato osoba právo požadovat na provozovateli vysílání uveřejnění informace o výsledku

tohoto řízení jako dodatečného sdělení. Provozovatel vysílání je povinen na žádost této osoby informaci o pravomocném rozhodnutí uveřejnit.

(2) Po smrti fyzické osoby přísluší právo podle odstavce 1 jejímu manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům.

(3) Ustanovení zvláštního právního předpisu o ochraně osobnosti a ochraně jména nebo dobré pověsti právnické osoby zůstávají úpravou podle odstavců 1 a 2 nedotčena.

Úprava práva na odpověď a na dodatečné sdělení je v zákoně o provozování rozhlasového a televizního vysílání v §35-40 obdobná úpravě v tiskovém zákoně, včetně zákonných lhůt. Proto zde pouze odkazuji na předešlý výklad.

8. Příslušnost soudů při ochraně dobré pověsti právnické osoby

Věcná příslušnost (zákon č. 99/1963 občanský soudní řád)

Věcně příslušné jsou v první instanci krajské soudy podle §9 odst. 3, písm. m) obč. soud. řádu. Toto ustanovení říká, že „krajské soudy dále rozhodují v obchodních věcech jako soudy prvního stupně ve věcech ochrany názvu a dobré pověsti právnické osoby“. Tento stav platí od 1. 1. 2001, kdy nové znění občanského soudního řádu (konkrétně v tomto případě změněno novelou č. 30/2000 Sb.) svěřilo rozhodování ve věcech ochrany názvu a dobré pověsti právnických osob krajským soudům. Před rokem 2001 byly věcně příslušné soudy okresní. Tento stav byl některými odborníky kritizován (např. Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 1. vydání z roku 1999) především proto, že bez zřejmého důvodu existovala nerovnost mezi fyzickými a právnickými osobami. Ochranu osobnosti fyzických osob řešily krajské soudy již před novelizací OSŘ. Otázkou však zůstává, co to jsou obchodní věci. Bezesporu lze říci, že ochrana dobré pověsti právnických osob nesouvisí pouze s obchodními vztahy, právo na tuto ochranu má každá právnická osoba. Podle tohoto ustanovení by však v případě, kdy by zásah do dobré pověsti proběhl mimo obchodní vztahy, byl v prvním stupni věcně příslušný stále okresní soud. Tuto hypotézu konečně v nedávné době podpořil svým rozhodnutím z 22. října 2009 Nejvyšší soud.⁶¹

V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud dostal své povinnosti, kdy je dovolací soud při svém rozhodování o dovolání sice vázán podaným dovoláním, a to nejen rozsahem dovolacího návrhu, ale i uplatněným dovolacím důvodem, ale v případech, kdy je dovolání přípustné, je zároveň povinen přihlídnout i k vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které by mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. K těmto vadám přihlídnou i tehdy, když nebyly uvedeny v podaném dovolání. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí došel k závěru, že ochrana dobré pověsti právnické osoby není totožná s věcmi ochrany osobnosti podle občanského zákoníku, v nichž je podle ustanovení § 9 odst. 2 písm. a) o.s.ř. dána věcná příslušnost krajských soudů jako soudů prvního stupně. „Pokud pak ustanovení § 9 odst. 3 písm. m) o.s.ř. svěřuje ve věcech ochrany názvu a dobré pověsti právnické osoby, ve

⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 3638/2009

smyslu § 19b o.z. věcnou příslušnost krajským soudům, jako soudům prvního stupně, činí tak v případech věcí obchodních. O tento případ však v souzené věci nejde.“

Podle soudu tedy nebylo možné vztah mezi žalobcem a žalovanou podřadit pod klasifikaci obchodních vztahů vyplývajících z ustanovení § 261 a § 262 obchodního zákoníku. V označené věci proto podle něho nebyla dána věcná příslušnost krajských soudů pro řízení v prvním stupni ve smyslu ustanovení § 9 odst. 3 písm. m) o.s.ř., naopak věcně příslušný byl soud okresní. Na základě této argumentace Nejvyšší soud České republiky rozhodnutí Vrchního soudu Praze (i rozsudek Městského soudu v Praze) zrušil a věc postoupil věcně příslušnému soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 o.s.ř.).

K věcné příslušnosti soudů se vyjadřuje komentář k občanskému zákoníku nakladatelství Wolters Kluwer od Fialy, Kindla a kolektivu. K druhému odstavci § 19b uvádí: „Zásadní význam má při rozhodování v konkrétním případě soud, který daný případ posuzuje. V první instanci je jím místně příslušný krajský soud (§9 odst. 3 písm. m) o.s.ř.).“ Autoři tedy nepřikládají váhu rozdílu mezi obchodními a jinými věcmi.

Poměrně jasné vysvětlení dává k tomuto problému Velký komentář k občanskému soudnímu řádu od nakladatelství C. H. Beck. Ten jednak ve svém komentáři k §9 odst. 3 písm. m) také nijak zvlášť nezmiňuje vymezení obchodních věcí. Autoři uvádějí, že hmotněprávním základem úpravy je §19 obč. zák. Navíc uvádějí paralelu s ochranou jména fyzické osoby. Jednoznačnou odpověď však autoři Velkého komentáře nabízejí v textu k celému třetímu odstavci. Zde píší: „Spory a právní věci uvedené v §9 odst. 3 písm. ..., m), ... jsou vesměs věci typově právně a skutkově složité, popřípadě vyskytující se v právní praxi méně často. Z toho důvodu je zákon soustřeďuje v prvním stupni u krajských soudů. I když vždy nemusí jít o věci vyplývající z obchodních vztahů (např. §9 odst. 3 písm. u), nepovažuje zákon - s ohledem na obvyklé spojení věcí ke společnému řízení s typicky obchodními věcmi a na nevýznamné odlišnosti v právní úpravě - za důvodné vyčlenit tyto neobchodní věci soudům okresním.“ Autoři uvádějí jako příklad písmeno u), tedy věci jednání shromáždění společenství vlastníků jednotek a sporů z toho vzniklých, avšak stejně dobře lze jako příklad uvést písmeno m), tedy ochranu názvu a dobré pověsti právnické osoby. S názorem autorů komentáře se ztotožňuji již proto, že rozdělení věcné příslušnosti soudů v ochraně dobré pověsti právnických osob podle toho, zda se jedná, či nikoliv, o obchodní záležitost, by bylo podobně nesmyslné, jako dřívější

různá věcná příslušnost soudů při ochraně osobnostních práv právnických a fyzických osob.

Místní příslušnost (zákon č. 99/1963 občanský soudní řád)

Podle § 84 obč. soud. řádu je „k řízení příslušný obecný soud účastníka, proti němuž návrh směřuje (žalovaného), není-li stanoveno jinak“.

Obecný soud je poté specifikován v §85 odst. 1. obč. soud. řádu. Obecný soud fyzické osoby se stanoví nejprve podle bydliště, a nemá-li ho, podle místa, kde se osoba zdržuje. Má-li bydlišť více, jsou jejími obecními soudy všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam déle. Pokud je fyzická osoba podnikatelem, pak v obchodních věcech je jejím soudem okresní osud, v jehož obvodu má místo podnikání, nemá-li místo podnikání, určuje se obecný soud podle výše uvedených kritérií (§85 odst. 2 o.s.ř.). Konečně podle třetího odstavce stejného ustanovení je obecným soudem právnické osoby ten okresní soud, v jehož obvodu má sídlo.

Důležitým je pak ustanovení §85a o.s.ř., které stanovuje místní příslušnost krajského soudu, pokud tento rozhoduje v první instanci, což je většinový případ při rozhodování o zásahu do dobré pověsti právnické osoby. Místně příslušný je tedy ten krajský osud, v jehož obvodu se nachází obecný soud účastníka.

Speciálním případům místní příslušnosti se věnují i další ustanovení v části občanského soudního řádu nazvaném místní příslušnost (§84-89a o.s.ř.)

9. Závěr

Ve své práci jsem hledal odpovědi především na tyto konkrétní a diskutabilní otázky:

1. Kdy by měly soudy přiznávat úspěšně žalujícím právnickým osobám vedle morálního zadostiučinění, také peněžitou satisfakci?

Jinak řečeno, otázka zní, zda má soud vyhovět žalobci, který ve své žalobě požaduje peněžní satisfakci i v případě, kdy dojde k závěru, že morální satisfakce by byla dostatečná. Úprava ochrany osobnosti fyzické osoby je přesně takto nastavena, §13 odst. 2 stanovuje, že pouze pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce jedna (čili morální satisfakce), má fyzická osoba nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Navíc zákonodárce dodává, že toto právo na peněžní náhradu získává fyzická osoba zejména tehdy, když byla ve značné míře snížena její důstojnost a vážnost ve společnosti. Ustanovení o ochraně dobré pověsti právnické osoby v §19b odst. 2 a 3, tyto podmínky neobsahuje a přiznává tak vlastně právnickým osobám lepší postavení při vymáhání tzv. reletární satisfakce. Soudy i právní teoretici se pak neshodují v názoru, zda bylo opravdu záměrem zákonodárce zvýhodnit v tomto směru postavení právnických osob oproti osobám fyzickým, nebo zda je třeba i ustanovení o ochraně dobré pověsti právnických osob třeba vykládat analogicky s §13 a zadostiučinění v penězích také přiznávat jen v případě nedostatečnosti morální satisfakce.

Můj názor je, že zákonodárce opravdu zamýšlel zlepšit postavení právnických osob v otázce přiznávání reletární satisfakce a že je toto zlepšení na místě. Ke svému názoru jsem došel z těchto důvodů:

a) Již volbou termínů dal zákonodárce najevo svůj záměr. Zatímco v případě ochrany osobnosti používá pojem náhrada nemajetkové újmy v penězích, v případě ochrany dobré pověsti právnických osob dává přednost termínu zadostiučinění v penězích. Již to, že zvolil různá označení ukazuje na skutečnost, že obě ustanovení se nemají vykládat analogicky. Navíc jazykovým výkladem můžeme dovodit, že náhrada nemajetkové újmy více odpovídá situaci, kdy opravdu došlo k závažné újmě, naopak zadostiučinění v penězích je méně závislé na samotné újmě.

b) Jak jsem již uvedl v samotném textu mé práce, zásah do dobré pověsti právnické osoby je výjimečnější situací než zásah do osobnosti fyzické osoby. Na druhou stranu

daleko častěji sebou přináší ekonomickou újmu. Proto, pokud již dojde k zásahu do dobré pověsti právnické osoby, jedná se většinou o zásah mimořádné intenzity, u něhož zákonodárce chtěl podpořit jednodušší přiznávání peněžní satisfakce.

c) Jako třetí důvod mohu uvést skutečnost, že morální satisfakce jako taková nemá pro právnickou osobu význam, neboť omluva je schopná pouze napomoci psychickému stavu člověka. Právnická osoba však psychický stav nemá. Morální satisfakce má tak pro právnickou osobu význam jen tehdy, pokud jde o veřejné prohlášení, které popírá dřívější difamující sdělení před přibližně stejným počtem recipientů, jako mělo původní sdělení. Z praktického hlediska však tyto dodatečné mediální omluvy a opravy mají zanedbatelný účinek oproti prvnímu „skandálnímu“ a difamujícímu sdělení.

d) Navíc bych rád připomněl citát z knihy Ochrana osobnosti fyzické osoby podle občanského práva, který analogii mezi oběma úpravami odmítá.

Můj názor však neodpovídá názoru Vrchního a Nejvyššího soudu, které se ve své judikatuře přiklonili k tomu, že právnická osoba nemá na reletární satisfakci nárok, pokud je dostatečná satisfakce morální.

2. Kdy se na zásah do dobré pověsti aplikují ustanovení obchodního zákoníku o nekalé soutěži a kdy občanského zákoníku o ochraně dobré pověsti právnické osoby?

Podle řady rozhodnutí ústavního vztahu není rozhodující status zúčastněných, ale soutěžní vztah mezi osobou, která se dopustila jednání nekalé soutěže (rušitelem) a osobou nebo osobami, vůči nimž toto jednání směřovalo. Přitom soutěžní vztah existuje nejen mezi podnikateli, ale mezi všemi subjekty, které mají společné hospodářské zájmy. Právě soutěžní záměr je podle mého názoru klíčovým pojmem. Soutěžní vztah tak může nastat mezi umělci, ale také mezi například dobročinnými organizacemi, které si vzájemně konkurují v soutěži o dárcovské příspěvky. Stát by měl dbát o to, aby každá soutěž, která je sama o sobě žádoucí, probíhala podle jasně daných pravidel.

3. Který soud je příslušný projednávat žalobu na ochranu dobré pověsti v první instanci, pokud se nejedná o „obchodní záležitost?“

Problém věcné příslušnosti soudů pojmenovali jako jeden z největších problémů tehdejší právní úpravy Stanislav Devátý a Petr Toman v prvním vydání své knihy Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob z roku 1999. Kritizovali tehdejší úpravu v občanském soudním řádu, která spory o ochranu osobnosti fyzické osoby přidělovala jako věcně příslušným krajským soudům, zatímco pro věci ochrany dobré pověsti právnických osob byly věcně příslušné soudy okresní. Tato odlišnost byla v zásadě bezdůvodná a diskriminovala právnické osoby. Zmíněnou novelou č. 30/2000 byl občanský soudní řád změněn a krajským soudům byly v prvním stupni přiděleny i věci ochrany názvu a dobré pověsti právnické osoby. Fakt, že zákon stanovil, že se to ovšem týká pouze věcí obchodních, nechali Toman a Devátý bez povšimnutí ve druhém vydání své knihy z roku 2001. Avšak dokonce ani české soudy se touto skutečností neřídily a opravdu veškeré rozhodování ve věcech ochrany názvu a dobré pověsti právnické osoby připadlo v první instanci na soudy krajské. Toto trvalo až do 22. října 2009, kdy Nejvyšší soud zrušil rozsudek Vrchního a Městského soudu, protože soudy nebyly věcně příslušné, neb se nejednalo o obchodní záležitost. V době, kdy píšete tuto práci, není zatím jasné, jak tento zásadní rozsudek změní praxi českých soudů.

Podle mého názoru lze říci, že vzhledem ke znění občanského soudního řádu, rozhodl Nejvyšší soud správně. Avšak osobně považuji za naprosto nesmyslné, aby obchodní věci ochrany názvu a dobré pověsti právnické osoby rozhodovaly krajské soudy, zatímco věci ostatní soudy okresní. Problematika ochrany dobré pověsti je poměrně složitá a specializované senáty krajských soudů jsou bezesporu kladem při její soudní aplikaci.

Na závěr lze konstatovat, že za dobu téměř 9 let, která uplynula od druhého vydání knihy Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, se značně rozšířila judikatura k dané problematice, výklad pojmů se ustálil a dochází k postupnému sjednocování soudních rozhodnutí. Současná společenská situace napovídá tomu, že institut ochrany dobré pověsti právnické osoby bude nadále využíván stále častěji.

Seznam zkratk

obč. zák.	Občanský zákoník	zákon č. 40/1961 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
obch. zák.	Obchodní zákoník	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
obč. soud. řád	Občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších zákonů
trestní zákoník	Trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústava České republiky	ústavní zákon č. 1/1993 Sb.
Vrchní soud	Vrchní soud v Praze	
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky	
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení	

Literatura:

Monografie a právní normy:

Devátý, S., Toman, P. Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2001

Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha a.s., 2004

Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M.: Práva k nehmotným statkům, Praha: Hugo Grotia, a.s., 1994

Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C.H. Beck, 2006

Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M., a kol.: Občanský zákoník I. §1 až 456, Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009

Holub, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2003

Fiala, J., Kindl, M., et al.: Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009

Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde Praha, a.s., 2008

Chaloupková, H.: Tiskový zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001

Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 2. díl. Práva a svobody. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 1999

Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné. 1. díl. 4. vydání. Praha: Aspi, a.s., 2005

Hendrych, D. a kol.: Právnický slovník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003

Hurdík, J.: Právnické osoby a jejich typologie. Praha: C. H. Beck, 2003

Eliáš, K., Dvořák, T., a kol.: Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem z judikatury od roku 1900. 5. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2006

Jäger, P., Medek, P. Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova. Praha: Auditorium, 2007

Herzeg, J.: Meze svobody projevu. Praha: Nakladatelství Orac, 2004

Frinta, O.: Právnícké osoby. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008

Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

Osvaldová, B., Halada, J. a kol.: Praktická encyklopedie žurnalistiky. Praha: Libri, 2002

Články:

Hajn, P.: Ochrana právnické osoby podle §19b občanského zákoníku, Právo a podnikání 10/94

Teryngel, J.: K možnostem ochrany dobrého jména právnické osoby, Právo a podnikání 7/94

Spáčil, J.: Nejnovější judikatura o ochraně osobnosti a dobré pověsti právnické osoby, Soudní rozhledy, 3/2003

Lazíková, J.: Ochrana obchodního mena v českém a slovenském obchodním práve, Obchodní právo 14/2008

Summary

The main purpose of my thesis “Protection of Goodwill of a Legal Entity under the Civil Law in the media context” is to investigate the current legislation regulating the protection of reputation of legal entities. This topic has been paid little attention in comparison with the issue of protection of individuals. While there are countless publications as well as student essays concerned with protection of personal rights, there is only one Czech book addressing the issue – “Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob” by Stanislav Devátý and Petr Toman. This book was the main source of information for my thesis. However, the fact that its second (and last) edition was published in 2001 left plenty of room for my own work. I was determined to describe the current state of regulation and shed light on legal gray areas.

There were three questions in particular that I set out to answer:

1. In what situations should courts award pecuniary compensation in addition to moral satisfaction?
2. In what situations are the provisions of the Commercial Code on unfair competition to be applied? And when should we use the provisions of the Civil Code on the goodwill of a legal entity?
3. Which courts have the subject-matter jurisdiction to hear goodwill cases in the first instance?

This thesis is divided into nine chapters:

Chapter two is dedicated to protection of personal rights of an individual. This concept is arguably a model of sorts for protection of goodwill of a legal entity. Czech judicial decisions often use analogy with personal rights protection when dealing with protection of goodwill.

Chapter three describes legal entities in general – as separate entities possessing rights and duties.

Chapter four is to address the issue of the name of a legal entity, which is one of the personal rights of a legal entity.

In Chapter five I attempt to define “goodwill” from the economic point of view as well as the legal one.

Chapter six offers a brief history of protection of personal rights of legal entities.

Chapter seven is the salient part of my thesis. It investigates the individual means of protection of goodwill of legal entities. The first section of this chapter is of paramount importance as it deals with the very topic of my thesis – protection of goodwill of legal entities under the Civil Code. Other sections of this chapter are dedicated to other means of legal protection.

Chapter eight discusses procedural aspects of protection of goodwill of legal entities.

Finally Chapter nine concludes the thesis, summarizes and answers the questions that were presented at the beginning of the thesis.

There were two main sources of information that I used to write the thesis: firstly recent judicial decisions – particularly judgments of the Supreme Court and the High Court in Prague; secondly various commentaries on the Civil Code. Over the last two years, three major publishers of legal literature have published the current editions of their commentaries, so they could serve me as a source of latest information.

Josef Šachta

Ochrana dobré pověsti právnických osob podle občanského práva v mediálním kontextu

Klíčová slova: dobrá pověst, právnická osoba, peněžní satisfakce

Josef Šachta

Protection of Goodwill of a Legal Entity under the Civil Law in the media context

Key words: goodwill, legal entity, pecuniary compensation

2010